

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

*"Ibland känns det som att det
plötsligt glöms bort att vi lever
under kapitalism"*

- En kvalitativ textanalys av sexarbetargrupper
motstånd mot sexköpslagen

Examensarbete för masterexamen i kriminologi, 30 hp

Kriminologi
Avancerad nivå
Höstterminen 2018
Amanda Hedlund

Sammanfattning

Efter snart 20 år med lagen som gör det olagligt att köpa sex, har allt mer forskning börjat ifrågasätta hur lagen påverkar situationen för personer som säljer sex. Även i grupper där sexarbetare kollektivt har organiserat sig har röster börjat höjas mot lagen och kringliggande reglering av sexhandel. Syftet med föreliggande studie är att undersöka hur sexarbetargrupper som organiseras av sexarbetare uppfattar lagstiftningar kring sexhandel, vilken kritik som förs och hur detta kan förstås. Med hjälp av textanalyser har sexarbetargruppernas aktivismmaterial analyserats där deras upplevelser, beskrivningar och kritik förstås utifrån teorier om makt och reglering. Studien har kommit fram till att sexarbetargrupperna upplever sig kontrollerade och straffade av flera olika lagstiftningar kring sexhandel, där den enda hjälpen som erbjuds är att sluta sälja sex. Detta menar de saknar förankring i förståelsen för att vi lever under kapitalism, där resurser fördelas olika och där många sexarbetare på grund av arbetslöshet, sjukdom och fattigdom drivs till att sälja sex som en enda utväg. I materialet framgår hur de känner sig stigmatiserade och osynliggjorda av en hegemonisk feminism som bidrar till normalisering av en instabil arbetsmarknad. Genom gruppernas kritik och motstånd mot regleringen framträder istället krav på erkännande, rättigheter och omfördelning av resurser. Med hjälp av en teoretisk inramning om *governmentality* och en kritiskt feministisk ansats kommer studien fram till att gruppernas problemformulering kan förstås som en kritik mot makttekniker som stödjer nyliberala ordningar. Studien har både kunnat belysa hur sexarbetargruppernas problemformulering kan förstås, såväl som en förståelse för hur Sveriges reglering av sexhandel bidrar till att upprätthålla skadliga maktordningar som ytterligare marginaliserar och exkluderar sexarbetare.

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemformulering	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
2. Begreppsförklaring	6
3. Lagstiftningsöversikt	6
4. Tidigare forskning	7
4.1 Diskursen kring sexhandel	7
4.2 Upplevelser och erfarenheter av lagen	9
4.3 Perspektiv på reglering	11
5. Teoretisk ansats	13
5.1 Governmentality	13
5.2 Kritisk feminism	17
6. Metod och genomförande	19
6.1 Urval och datainsamling	19
6.2 Tillvägagångssätt	21
6.3 Förförståelse, tolkning och etik	23
7. Resultat och analys	24
7.1 Reglering	24
7.2 Maktordningar	27
7.3 Hegemoni och stigma	31
7.4 Motståndet	34
8. Diskussion och slutsats	37
8.1 Studiens begränsningar och framtida forskning	40
9. Litteraturförteckning	42
9.1 Övrig litteratur	44
9.1.1 Internetlänkar	44
9.2 Bilagor	45

1. Inledning och problemformulering

År 1999 antog Sverige en unik lag, en lag som kriminaliserar köp men inte försäljning av sexuella tjänster. Lagstiftningen motiverades med att det inte hörde hemma i ett jämställt samhälle att män köper och sexuellt utnyttjar kvinnor mot ersättning (SOU 2010:49:75). Därmed antogs ett mål om att bekämpa prostitution genom att fokusera på köpare, det vill säga efterfrågan. Skulden skulle inte läggas på de som säljer sex, då de antogs vara den svagare och utnyttjade parten. Kriminaliseringen skulle dels markera samhällets inställning i frågan men också verka som ett effektivt verktyg för att bekämpa prostitution (ibid.).

Lagen hyllas ofta som en feministisk lag, som syftar till att öka jämställdhet och skydda kvinnor från mäns våld (Svanström 2006:67). Ett flertal studier har dock under det senaste årtiondet lyft kritik mot olika nordiska regleringssystem av sexhandel, och ifrågasatt hur dessa modeller påverkar livssituationen för de som säljer sex (se exempelvis Hubbard, Mathews & Scoular 2008; Jahnsen & Skilbrei 2018; Levy 2014; Vuolajärvi 2018). Kritiken i dessa studier handlar om att regleringssystem som inkluderar kriminalisering av både sexköp och tredje part, inte lyckas skydda de allra mest utsatta individerna i samhället, utan snarare tvärt om bidrar till ökade risker för personer som säljer sex. Olika former av kriminalisering av sexhandel bidrar enligt dessa studier till att marginaliserade grupper så som migranter och fattiga drivs till att arbeta under allt mer exploaterade och farliga arbetsförhållanden under jord.

Även sexarbetare själva har höjt sina röster mot lagstiftningarna, där de menar att all form av kriminalisering av sexarbete innebär en ökad risk för sexarbetares hälsa och säkerhet, och därmed utgör ett brott mot deras mänskliga rättigheter, vilket är en ståndpunkt som delas av flera internationella människorättsorganisationer (Amnesty International 2016:11; World Health Organization 2012:7,17; Human Rights Watch 2014: 47; UN Women 2016:16; UNAIDS 2012:8). Trots att det finns sexarbetare som aktivt uttryckt ett missnöje med sexköpslagen, har dessa fått ett begränsat utrymme att uttrycka sig om sin situation vid utredning av lagens effekt. I min kandidatuppsats (Hedlund 2016), analyserades vilken möjlighet sexarbetare har att yttra sig om sin situation i den statliga utredningen SOU 2010:49, och kom fram till att sexarbetares utsagor som var kritiska mot sexköpslagen kontrollerades och exkluderades för att dess hot om ”sanning” skulle avvärjas (Hedlund 2016:32).

Då tidigare studier påvisar stora brister och problem kring den svenska regleringen, samt att som min tidigare studie visat att sexarbetare exkluderas vid utvärdering av lagen, blir det intressant att rikta fokus på hur regleringssystem kan förstås utifrån sexarbetaraktivisters problemformulering. Tidigare forskning har i huvudsak fokuserat på sexarbetares individuella erfarenheter av lagstiftningar, där deras kollektiva och politiska motstånd mot regleringen har fått mindre utrymme. Rose Alliance, Fuckförbundet och Feminister För Solidaritet är tre sexarbetargrupper i Sverige¹ som under de senaste åren varit aktiva i sociala medier genom att skriva artiklar och inlägg där de uppmanat Sveriges regering till avkriminalisering. Samtidigt pågår ett diskurskrig där svenska feminister från bland annat Sveriges kvinnolobby anklagar sexarbetargrupper för att drivas av liberala idéer och är hallicklobbyverksamheter (ETC 2017; Sveriges Kvinnolobby 2015). Här väcks frågorna om hur sexarbetargruppenas kritik av regleringen kring sexhandel i Sverige kan förstås. Deras problemformulering exkluderas i den statliga utredningen och anklagas i media för liberala motiv och lobbyverksamhet. I denna studie undersöks därför hur de tre nämnda gruppernas kritik och problemformulering av sexköpslagen och kringliggande lagar kan förstås utifrån teorier om makt och reglering.

1.2 Syfte och frågeställningar

Sexarbetargruppenas aktivismmaterial innehåller både berättelser om hur de praktiskt påverkas av lagar kring sexhandel och vilka problem de möts av, men också berättelser om varför de säljer sex och hur deras behov av stöd ser ut. Syftet med uppsatsen är därför att analysera kritik och problemformulering av lagar kring sexhandel hos de tre sexarbetargrupperna, utifrån teorier om makttekniker, reglering och diskursiv hegemoni. Genom att använda det teoretiska konceptet om governmentality och en kritiskt feministisk ansats, kan gruppernas problemformulering av regleringen kring sexhandel i Sverige synliggöra maktutövning, politisk rationalitet och exkludering av marginaliserade grupper. Frågorna som ska besvaras blir således:

- Hur beskrivs och förstås sexarbete av sexarbetargrupperna?
- Hur synliggörs maktutövning i sexarbetargruppenas beskrivning och kritik av regleringen kring sexhandel?

¹ Dessa är de enda identifierade grupperna i Sverige, läs mer under avsnitt 5.1 Urval och datainsamling.

2. Begreppsförklaring

Innan vi går vidare ser jag ett behov av att förklara några begrepp som kommer att användas i uppsatsen. Vilka ord och begrepp vi väljer att använda är viktiga att beakta då språket aldrig är neutralt, utan laddat med värderingar och föreställningar (Bergström & Boréus 2012:28). Sexköpslagen och den kringliggande regleringen kring sexhandel i Sverige bygger på definitionen av sexhandel som en form av mäns våld mot kvinnor där begreppen prostitution eller prostituerad används för att synliggöra att det handlar om ett sexuellt utnyttjande (SOU 2010:49:61f). Andra studier menar dock att många personer som säljer sex uppfattar begreppet prostitution, eller prostituerad som nedsättande och misogynt, vilket också menas öka stigmat mot personer som säljer sex (Amnesty International, 2014:2). I denna uppsats analyseras sexarbetargrupperns aktivismmaterial, och dessa grupper är tydliga med hur de vill att fenomenet benämns, vilket är sexarbete och sexarbetare. Utifrån detta anser jag att det är etiskt riktigt att de sistnämnda begreppen även används i denna uppsats. Begreppen sexarbete och sexarbetare kommer därmed användas i uppsatsen när jag hänvisar till mina egna tankar och analyser, och begreppet prostitution kommer att användas när jag hänvisar till den diskursiva bild som understödjer sexköpslagen och regleringen kring denna.

3. Lagstiftningsöversikt

Då denna uppsats fokus ligger på reglering kring sexhandel kommer här några relevanta lagar på området att redogöras för.

Sexköpslagen, eller Lagen om förbud mot köp av sexuell tjänst SFS 1998:408 6 kap. 11, §, innebär att *”Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms - om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken - för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader. För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.”* (SFS 1998:408 6 kap. 11 §). Det är denna lagstiftning som gör det olagligt att köpa sex men inte att sälja sex. Sexarbetaren är på så vis inte kriminaliserad, men dennes kunder är det.

En annan viktig lag som reglerar förhållanden kring sexhandeln är kopplerilagen, som innebär att *”Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år.”* (SFS 1962:700 6 kap. 12 §). Lagen inbegriper även personer som upplåtit en lägenhet som används för sexuella förbindelser mot ersättning, där hyresvärden kan åtalas för koppleri om denna *”inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra”*

(ibid.). Denna lag bör även sättas i relation till jordabalken, där hyresvärdar har rätt att säga upp hyresavtal vid vetskap om att lägenheten används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning (SFS 1970:994 12 kap. 42 §).

En sista lag som även riktar sig direkt mot personer som säljer sex är utlänningslagen, där personer som inte är EES-medborgare får avvisas om ”*det kan antas att han eller hon under vistelsen i Sverige eller i något annat nordiskt land inte kommer att försörja sig på ett ärligt sätt*” (SFS 2005:716. 8 kap 3 §). Försörjning på ett oärligt sätt inbegriper här även försäljning av sex (SOU 2010:49:88). Även om sexköpslagen och utlänningslagen är två skilda typer av lagar med olika syften och principer, finns det anledning att sätta dessa lagar i relation till varandra. Utlänningslagen gör det i praktiken otillåtet för migranter att sälja sex i Sverige, där straffet blir avvisning, vilket går i direkt motsats mot sexköpslagens syfte om att inte straffa personer som säljer sex (SOU 2010:49:76). Då den uppskattade majoriteten² av personer som säljer sex i Sverige idag är migranter, kan det motiveras vara av största relevans att sätta lagarna i relation till varandra, vilket även tidigare forskning har gjort som vi ser i nästa stycke.

4. Tidigare forskning

Under denna rubrik redogörs några forskningsområden som har betydelse för hur motstånd och kritik av lagar mot sexhandel kan förstås. Här beskrivs diskursen som omger regleringen kring sexhandel, vilket har betydelse för hur normer och policys verkar och legitimeras. Även studier som belyser sexarbetares upplevelser och erfarenheter av reglering av lagstiftning kommer att diskuteras, där de senare sätts i relation till hur teorier om makt och politiska rationaliteter kan användas för att förstå hur regleringssystem bidrar till att upprätthålla och reproducera maktordningar.

4.1 Diskursen kring sexhandel

Forskningen kring sexhandel kan tolkas som bred, där det länge har varit ett fenomen som engagerar, väcker känslor och skapar incitament för interventioner. Hur sexhandel, eller prostitution som det även kallas, ska förstås råder dock ingen enighet om, och sexhandel har

² Det kan uppskattas finnas ett stort mörkertal av personer som säljer sex i Sverige, men all forskning, kartläggning och utredning av fenomenet pekar på att den största andelen av personer som säljer sex i Sverige idag är av annan nationalitet än svensk (Länsstyrelsen Stockholm 2014; Polismyndigheten/Noa 2017).

genom tiderna konstruerats och betraktats på många olika sätt. Idag kan en polarisering i debatten om sexhandel synas, där fenomenet tenderar att antingen förstås som mäns våld mot kvinnor, eller som ett arbete av fri vilja (Sanders, O'Neill & Pitcher³ 2009:2; Scoular 2004:347; Siring 2008:334). Det förstnämnda perspektivet vilar på vad som ofta kallas en radikalfeministisk förståelse för prostitution, som växte fram under 1980-talet och influerade svenska debatter (Svanström 2006:69). Från att enbart ha talat om prostitution som något omoraliskt och icke-önskvärt, började även dess inneboende maktobalans och exploaterande natur att belysas som mäns våld mot kvinnor. Den radikalfeministiska definitionen av prostitution kan även ses som ett resultat och som en motaktion mot det liberalfeministiska synsättet som årtiondet innan formulerat sexhandel som en del av en sexuell frigörelse, där kvinnor ska ha rätt att själva välja yrke och bestämma över sin egen kropp och sin sexualitet (Sanders m.fl. 2009:5). I Sverige har det radikalfeministiska synsättet på prostitution starkt inflytande i debatten, där kriminalisering av sexköparen ses som den mest verksamma metoden för att utrota prostitution och därmed främja jämställdhet mellan kvinnor och män (Siring 2008:334).

Forskare har på senare tid börjat problematisera dikotomiseringen mellan de två ovannämnda perspektiven på sexhandel, och menar att de är simplistiska och reduktionistiska som inte tar hänsyn till den komplexa verklighet som sexarbetare befinner sig i. Här menas att hänsyn måste tas till de socioekonomiska processer och strukturer som leder människor in i sexarbete, där konstruktioner om sexarbetet som antingen förtryckande eller frigörande blir snäva och otillräckliga förklaringar till varför personer säljer sex (Scoular 2004:349). Båda perspektiven menas bidra till att reducera dem som säljer sex till subjektspositioner som inte tar hänsyn till deras multipla upplevelser av att sälja sex i kontexten av ett kapitalistiskt samhälle (Sanders m.fl. 2009:4). Att endast tala om att personer ”hamnar” i prostitution och därmed är offer, eller att tala om det som en form av fritt val av arbete bortser från processen till varför människor vänder sig till sexhandel, där det snarare kan ses som en *aktiv respons* på socioekonomiska strukturer (a.a.10). På så sätt menar kritikerna att diskussionen bör landa i en nyanserad form av ”choice”, där det inte ses som ett fritt val, men likväl måste förstås som ett val och en respons på olika strukturer (ibid.). Den radikalfeministiska uppfattningen kritiserar utifrån detta till att överdeterminera könsojämlikheter där de reducerar kvinnor och prostitution till själva sexakten (a.a.7). När det kommer till policy och interventioner menar de att den

³ Sanders, O'Neill & Pitcher (2009) benämns herefter som Sanders m.fl. (2009).

radikalfeministiska diskursen tenderar att fokusera på den sexuella transaktionen som våldsam och förtryckande, vilket bortser från statens roll i att upprätthålla och reproducera maktrelationer (Scoular 2004:350). Kritikerna varnar också för en diskussion som handlar om kvinnors sexualitet och dess koppling till sexarbete, då denna syftar till att betrakta sexualitet som något naturligt och fördiskursivt, vilket också bortser från hur materiella strukturer och lagar bidrar till att skapa och begränsa sexuella preferenser och handlingar (a.a.347). Vid studiet av sexhandel och policys menar kritikerna att analysen därmed måste röra sig bortom dikotomierna om förtryck och fritt val, och istället anta en inställning som respekterar och inte dömer personer som säljer sex (Sanders m.fl. 2009:12).

Att se bortom dessa dikotomier vägleder och möjliggör en analys av sexarbetaraktivisters kritik av regleringen och maktstrukturer i Sverige. Sanders med flera har studerat sexarbetarrörelser och dess aktivism, och menar att det är viktigt att inkludera grupperna i forskning och debatter (Lopez-Embury & Sanders 2009:100; Sanders m.fl. 2009:12). Både Sanders m.fl. (2009) och Scoular (2004) bidrar med relevanta perspektiv för analys av sexarbete, aktivism och reglering, och kommer i denna uppsats att vara hjälpsamma för att även förstå det svenska klimatet och diskursen kring sexhandel.

4.2 Upplevelser och erfarenheter av lagen

Det är snart 20 år sedan som sexköpslagen vann laga kraft och sedan dess har olika studier gjorts för att undersöka och kartlägga lagens effekt på sexhandelns utveckling. Resultaten från olika undersökningar har varit blandade, där vissa studier pekar på att prostitutionens omfattning minskat och att människor i större utsträckning än innan stödjer lagen och tycker att det är bra att sexköp är kriminaliserat (SOU 2010:49:18ff). Samtidigt pekar andra studier och rapporter på att det finns stora metodologiska problem i att mäta omfattning och utveckling av prostitution då det är ett allt för komplext och mångfacetterat fenomen som till stor del opererar under jord och därför aldrig upptäcks (Holmström 2015:17). När det kommer till attityder till sexhandel går det heller inte att dra någon enstämig slutsats, då andra studier påvisat en ökad attityd som stödjer kriminalisering av både köpare och säljare och därmed inte bara ett ökat stöd för den svenska modellen att endast kriminalisera köparen (Holmström 2015:20).

Den statliga utredningen SOU 2010:49 drog också slutsatsen att det inte finns några belägg för att våldet skulle ha ökat mot personer som säljer sex, men att det fanns uppgifter om att

deras situationen blivit mer riskfylld (SOU 2010:49:128). De risker som ökat med lagen rör sexarbetares kontaktformer och säkerhetsstrategier med kunder, där de idag möter större risker i form av okända och stressade kunder som inte vill bli upptäckta av polisen (Holmström 2015:29). Även stigma och diskriminering lyfts som stora problem, där personer som säljer sex undviker kontakt med myndigheter då de upplever att deras erfarenheter och behov inte stämmer överens med den etablerade synen på dem som offer (Holmström 2015:33,37). Ökat stigma och känslor av att vara omyndigförklarade och jagade av polisen sågs däremot av den statliga utredningen som positiva utfall utifrån lagens syfte att utrota prostitution (SOU 2010:49:129).

Niina Vuolajärvi (2018) har nyligen gjort en studie som undersöker sexarbetares upplevelser och erfarenheter av reglering kring sexhandel och dess relation till migrationslagar och gränskontroll. Mellan åren 2012–2017 har Vuolajärvi gjort etnografiska fältstudier och genomfört 195 intervjuer, varav 113 stycken⁴ med personer som säljer sex i Sverige, Norge och Finland (2018:5). En stor del av de intervjuade som sålde sex var migranter från olika länder så som Ryssland, Thailand och Nigeria samt flera länder i Östeuropa och Latinamerika. Vuolajärvis syfte med studien är att undersöka hur lagstiftningar kring sexköp, koppleri och migration i de tre länderna fungerar i praktiken för personer som säljer sex (a.a.6).

I studien lyfter Vuolajärvi sexsäljares åsikter om sexköpslagen och kommer fram till att det finns åsikter och erfarenheter där lagen både uppfattas som fördelaktig och skyddande men också som skadlig, farlig och stigmatiserande (Vuolajärvi 2018:7). Majoriteten av de intervjuade tycker dock att lagen är dålig då den gör deras kunder kriminella (ibid.). I Finland, där endast sexköp av en person som är involverad i trafficking eller koppleri är kriminaliserad, är samtliga intervjupersoner negativa till en full kriminalisering av sexköp då det farhågas att deras verksamheter måste förflyttas under jord och att deras arbetsmetoder kommer bli mer riskfyllda (ibid.). När det kommer till erfarenheter av lagstiftningarna kommer Vuolajärvi fram till att sexköpslagen, kopplerilagen och migrationslagen tillsammans skapar farliga och exploaterande miljöer för sexarbetare som av olika skäl måste undgå upptäckt av polis. Intervjupersoner vittnar om att polisen förföljer och övervakar dem genom att spana efter sexköpare utanför deras lägenheter (ibid.). Detta menas bidra till att köparen får mer makt över transaktionens villkor, då säljaren måste kompromissa med sin egen säkerhet för att köparen

⁴ Resterande intervjuer genomfördes med socialarbetare, poliser och myndighetspersoner.

inte ska bli upptäckt av polisen (ibid.). I materialet framgår även hur kontroll av migration och sexhandel intersektas, där svensk polis bland annat använder eskortwebsidor både för att upptäcka traffickingoffer men också för att kontrollera migrantstatus på personer som säljer sex (a.a.9). Intervjupersoner vittnar här om en rasprofilering där de är särskilt övervakade och kontrollerade av polisen som med hänvisning till ”oärlig försörjning” hotar om deportering. Detta gör att migranter som säljer sex och inte är EES-medborgare är särskilt utsatta då de måste gömma sig för polisen för att inte riskera att deporteras. Kopplerlagen gör det även svårt att hitta säkra boendalternativ och platser att sälja sex på, vilket istället tvingar sexsäljare att vända sig till kriminella nätverk som erbjuder boende och arbetsplats mot höga avgifter och därmed försätter sexarbetarna i skuld (a.a.11).

Utifrån tidigare forskning kring upplevelser och erfarenheter kring lagen framkommer tydligt negativa upplevelser av sexköpslagen i form av ökade risker och stigma, vilket ytterligare motiverar vidare utforskning av hur kritiken och motståndet kan förstås. I nästa stycke redogörs för hur Vuolajärvi (2018) och andra forskare har teoretiserat kring regleringen av sexhandel.

4.3 Perspektiv på reglering

Vuolajärvi kommer i sin studie fram till att det finns en dualitet i regleringen kring sexhandel, då den i kombination med migrationslagar gör det i praktiken olagligt för de allra mest utsatta och marginaliserade personerna som immigrerar från utomeuropeiska länder för att sälja sex i bland annat Sverige, trots att syftet är att inte straffa personer som säljer sex (Vuolajärvi 2018:12). En sådan paradox blir särskilt intressant då migranter utgör en stor del av personer som säljer sex i Sverige, och visar på en spänning mellan det feministiska syftet att skydda kvinnor, och den praktiska statliga hållningen att utrota prostitution (a.a.3). Här menas att denna nya typ av reglering, som ofta kallas *new humanitarianism* med det feministiska syftet att skydda och rädda kvinnor från sexhandel, i praktiken leder till deportering och ökad övervakning och kontroll av människor som befinner sig i prekära situationer så som arbetslöshet, hemlöshet och på flykt från hemländer (a.a.12). Vuolajärvi kallar denna typ av reglering istället för en *punitivist humanitarianism*, som i praktiken betyder att sexköpslagen tillsammans med utlänningslagen gör det möjligt för staten att undanhålla välfärdsresurser för sexarbetare, och istället deportera dem (a.a.13). Vuolajärvi menar att den svenska modellen och dess humanitära diskurs har en avpolitiserande effekt, där grupper av människor reduceras

till mottagare som är i behov av att få hjälp och räddning, istället för att bli förstådda som utsatta grupper med begränsade rättigheter och där bredare sociala strukturer så som den globala fördelningen av rikedomar måste utmanas och omfördelas för att jämlikhet ska uppnås (ibid.).

Jahnsen & Skilbrei (2018) har kommit fram till liknande resultat som Vuolajärvi, där de stödjer bilden av att lagarna kring sexhandel bidrar till ökad övervakning och kontroll av personer som säljer sex. Jahnsen & Skilbrei pekar på att lagarna kring prostitution i Norge, där det uttalade fokuset liksom i Sverige ligger på att straffa köpare, människohandlare och hallickar, i praktiken bygger på en kombination av olika lagar så som sexköpslagen, kopplerilagen, traffickinglagar och migrationslagar, vilka tillsammans banar väg för multi-agency tekniker som bidrar till kontroll och exkluderande praktiker för personer som säljer sex (Jahnsen & Skilbrei 2018:255). De menar även att sexarbetares möjlighet till hjälp och välfärdsinsatser i Norge är villkorade, då hjälpen som erbjuds bygger på att personer som säljer sex tar på sig ett offerskap som stämmer överens med den etablerade synen på sexhandel. Denna villkorade hjälp bygger på normativa bilder om kvinnlighet och offer, där kvinnor som säljer sex endast kan bli sedda som ”deserving, decent women” om de tar på sig ett offerskap (Jahnsen & Skilbrei 2018:268f; Se även Scoular & O’Neill 2007:774).

Scoular & O’Neill har studerat lagstiftning och reglering kring sexhandel i England⁵, där den nya välfärdsinriktningen som säger sig syfta till inkludering, i själva verket kan förstås som tekniker för riskhantering och uppmuntran till individuellt ansvar för socioekonomisk utsatthet (Scoular & O’Neill 2007:766). Författarna menar att den nya progressiva formen av ”governance” bygger på expertkunskaper som syftar till hantering av brottskontroll genom att använda strategier som uppmuntrar personer som säljer sex att självreglera och sluta sälja sex. Genom att staten och regleringen fokuserar på att de som säljer sex befinner sig i farliga och riskfyllda situationer där den enda lösningen är att sluta sälja sex, menar författarna att sexarbetaren blir behandlad som ett ”risky subject” istället för att betraktas som en *individ som hanterar risk* för socioekonomisk utsatthet (a.a.770). På detta sätt kan staten omdirigera fokus från att hantera risker så som sociala problem och fattigdom, till att problemformuleringen kretsar kring reglering av sexarbetet som en ”risky situation” med skadande och farlig arena. Att individen skulle kunna reglera sin riskfyllda situation genom att sluta sälja sex, bortser

⁵ I England är det inte olagligt att köpa eller sälja sex, men likt Sverige finns det många kringliggande kriminaliseringar som kopplerilagar, förbud mot bordellverksamhet och gatuprostitution.

från att individen kommer vara fortsatt eller än mer utsatt för strukturellt våld och ”risky situation” om de förlorar sin inkomst från sexarbetet (ibid.). Scoular och O’Neill lyfter istället åtgärder som involverar processer av *erkännande*, *omfördelning av materiella resurser* och *rättigheter* som kraftfulla åtgärder för att motverka förtryckande och exkluderande kontroll- och regleringssystem mot personer som säljer sex (a.a.775).

Ovannämnda studier öppnar upp för en förståelse för regleringen som ligger bortom lagarnas uttalade syfte att skydda personer som säljer sex, vilket har inspirerat denna uppsats teorival. Istället framträder bilder av hur reglering ofta fungerar som ännu ett instrument för övervakning och kontroll, som intersekteras med andra intressen om att kontrollera landsgränser och omdefiniera strukturella problem. Min uppsats kommer ytterligare att bidra till forskningsfältet genom att inkludera sexarbetaraktivisters motstånd, där de organiserat formulerar sin syn och upplevelse av rådande reglering av sexhandel i Sverige. Genom att analysera deras kollektiva problemformulering av regleringen kan det diskursiva fältet utmanas och motståndets krav på åtgärder synliggöras.

5. Teoretisk ansats

För att besvara frågeställningarna i uppsatsen kommer det teoretiska konceptet om governmentality att användas för att synliggöra maktutövning, och ett kritiskt feministiskt perspektiv användas för att förstå hur grupperna beskriver och förstår sexarbete. Dessa teoretiska koncept och perspektiv kommer även att kombineras för att synliggöra hegemoniska diskurser och dess relation till makt och reglering.

5.1 Governmentality

För att synliggöra maktutövning i sexarbetargruppenas beskrivning av regleringen kring sexhandel kommer denna uppsats att använda ett perspektiv på reglering som inte bara studerar olika former av maktutövning, utan även tar hänsyn till vilka rationaliteter som kan tänkas underbygga maktutövningen. Gruppernas problemformulering av regleringen kring sexhandel har i denna uppsats öppnat upp för en mer komplex tolkning av makt, där den inbegriper hur kunskap och diskurser legitimerar tekniker för maktutövning som bidrar till en exkludering av marginaliserade och avvikande grupper. Detta har också lett till ett perspektiv där den svenska modellens tekniker för maktutövning kan tolkas stödja nyliberala rationaliteter. Genom att analysera problemen som sexarbetargrupperna beskriver att de möter av regleringen kring sexhandel, kan de olika *mentaliteter*, *rationaliteter* och *tekniker* som kan

tänkas ligga bakom denna maktutövning synliggöras. Det bör dock betonas här att materialet inte kommer att kunna besvara om den svenska regleringen *är* nyliberal eller inte, då detta kräver kompletterande studier med flera typer av empiri som exempelvis policydokument. Governmentality används istället som ett teoretiskt koncept för att analysera hur makttekniker som grupperna beskriver att de utsätts för *stödjer* nyliberala rationaliteter.

I uppsatsen används i huvudsak Thomas Lemkes (2001) tolkning av governmentality för att förstå motståndargruppernas kritik och problemformulering av regleringen kring sexhandel, men även Jane Scoulers (2010) teoriutveckling av governmentality kommer att användas, där hon specifikt applicerar governmentality för att analysera hur Sveriges reglering av sexhandel kan förstås stödja och upprätthålla nyliberala ordningar.

I sin tolkning av Foucaults föreläsning om nyliberal governmentality har Lemke (2002) bidragit med en redogörelse för hur teorin kan förstås och användas för analys, där han menar att governmentality kan förstås som praktiker av *mentalitet*, *rationalitet* och *teknologier* som organiserar styrning. Dessa organiserade praktiker är tätt sammanlänkade med varandra, där de kan förstås förutsätta varandra på liknande sätt som kunskap och makt förutsätter varandra⁶(Lemke 2001:191). *Teknikerna* är inte möjliga och legitima utan *mentaliteten* och *rationaliteten*, och vise versa är organiseringen av *tekniker* grunder för hur kunskap och vetande kommer att formos.

Min tolkning av Lemke är att *mentalitet* kan förstås som den kunskapsregim och det vetande som råder i ett samhälle vid en viss tid (Lemke 2001:191). Dessa kunskapsregimer bygger på vad som vid den särskilda tidsepoken uppfattas vara erkänd och legitim vetenskap och kunskap, vilket rör hela kunskapsproduktionens utformning i ett samhälle (Foucault 2003:33). Kunskapsregimerna styr och reglerar diskurser om vad som kan sägas och inte sägas, och anger vad som är sant och falskt (Winther Jorgensen & Phillips 2000:19). Vetandet berör på så vis alla delar i samhället, från normer och värderingar, till tänkesätt om politik och marknadsekonomi. Det är detta vetande, som kan förstås som den mentalitet som lägger grunden för hur diskurser kommer att utformas.

⁶ Foucault menar att makt och vetande förutsätter varandra, där maktförhållanden ordnar ett vetande och där vetandet utbildar maktförhållanden (Foucault 2003:33).

Genom diskursen formuleras och definieras verklighetens problem, vilka väcker krav på lösningar. Hur problemen formuleras beror på det Lemke beskriver som *representation* (Lemke 2001:191). På det sättet som diskurser formuleras och representeras, uppstår även rationella och legitima svar och lösningar på problemen. Här kan den formulerade diskursen erbjuda särskilda strategier och interventioner som anses vara legitima i sammanhanget, vilket formas av både mentaliteten och vilka tekniker som finns tillgängliga. I en svensk kontext där prostitution förstås som mäns våld mot kvinnor, blir den legitima strategin att göra sexköparna, de som anses skada och utnyttja prostituerade, till måltavla. Sexköparna ska kriminaliseras, i syftet att strypa efterfrågan. Kvinnorna i prostitution definieras som offer, och ska erbjudas hjälp för att komma ur prostitution. Denna politiska rationalisering är dock inte en neutral kunskap som enkelt presenterar en verklighet, utan konstituerar även en verklighet som politiska tekniker kan hantera (ibid.). Det betyder att de lösningar som erbjuds, är formade av en politisk rationalitet, där interventioner och lösningar *representeras* på ett sätt som inte får utmana ordningen i samhället.

Sett till nyliberala former av governmentality handlar det enligt Lemke om att hitta de tekniker som bäst understödjer den nyliberala ordningen, där marknaden kan forma och organisera principer för stat och samhälle (Lemke 2001:200). För att den fria marknaden ska bli möjlig krävs en stat som ”drar sig tillbaka” och förpassar ansvar och rationalitet till individer som ska agera självstyrande.

The neo-liberal forms of government feature not only direct intervention by means of empowered and specialized state apparatuses, but also characteristically develop indirect techniques for leading and controlling individuals without at the same time being responsible for them. The strategy of rendering individual subjects "responsible" /.../ entails shifting the responsibility for social risks such as illness, unemployment, poverty, etc., and for life in society into the domain for which the individual is responsible and transforming it into a problem of "self-care". (Lemke 2001:201).

Detta tillbakadragande av staten, betyder dock inte att staten faktiskt minskar sin maktutövning eller tar bort lagar, utan endast använder tekniker för att göra makten produktiv. Genom tekniken att skifta fokus till moral och beteende behöver inte staten ta ansvar för rådande strukturella problem i form av sjukdom, arbetslöshet och fattigdom, utan dessa problem kan avvisas som individuella ansvar (Lemke 2001:201). Med individuellt ansvar menas att problemet uppfattas som ett problem som rör individers beteende och moral, som kan lokaliseras till grupper och individer, istället för problem som rör struktur och statliga

system. Genom att staten representerar sociala problem på särskilda sätt kan individer internalisera dessa formuleringar, och statens tillbakagång blir här i form av minskad välfärd och försäkringssystem, som ger plats för en allt mer privatiserad marknad (a.a.203). Kriminaliseringen av sociala problem blir genom detta ett sätt för staten att kunna avsäga sitt ansvar för skapandet och reproduceringen av dessa sociala problem, och istället blir individer ansvariga, som ska kriminaliseras och kontrolleras.

Scoular (2010) har gjort en analys av hur governmentality kan användas för att förstå regleringen av sexhandel, och hur olika typer av lagstiftning kring sexhandel stödjer dominerande hierarkiska strukturer, i detta fall nyliberalism. Scoular menar att Sveriges reglering av sexhandel kan förstås som ett instrument som *upprätthåller nyliberala ordningar*, i form av bristande välfärd, privatisering av försäkringssystem och osäkra arbetsvillkor, då den bidrar till en fortsatt exkludering av marginaliserade grupper som inte klarar av att anpassa sig enligt dessa strukturer (Scoular 2010:21). Scoular menar att den svenska regleringen förskjuter ansvaret för marginaliserade och exploaterade individer till individerna själva, och beskyller problemen på sexköpare och hallickar, utan att behöva ta ansvar för ekonomiska strukturer i samhället som skapar ojämlikheter. Genom att problem formuleras i termer av mäns våld mot kvinnor väcks frågor om beteende och moral, istället för frågor om ekonomiska och sociala strukturer så som arbetslöshet och fattigdom. Att lagföra sexköpare menar Scoular delvis är av ett moraliserande syfte, där bra och dålig konsumtion och sexualitet definieras, vilket gynnar den formella marknadens konsumtion (a.a.30). Men lagen gör det också möjligt att kontrollera de personer som säljer sex, de som genom statens *exitprogram* ska disciplineras in på den formella marknaden igen.

By prioritizing 'exiting' as a means of facilitating social inclusion rather than offering recognition, rights or redistribution to sex workers as a group, abolitionist systems promote forms of self-governance which require active citizens to self-regulate according to the norms of the family and the market. Those who act responsibly by adopting appropriate lifestyles via work and norms of sexuality are offered inclusion, those who do not or cannot and instead remain in sex work (which retains its criminal label) are further excluded, having failed to meet the increasingly normalized terms of citizenship in late-capitalist societies. (Scoular 2010:33)

Genom exitprogram och rehabilitering uppmanar dessa disciplinerings tekniker sexarbetare till att anpassa sig till rådande marknadsnormer och sluta sälja sex. Det är här som Scoular menar att den nyliberala formen av governmentality synliggörs, där lagen med motivering av att skydda sexarbetare mot sexköpare kan legitimera ökad kontroll och övervakning av en

oproductiv underklass som inte kan självreglera enligt marknadsnormer, samtidigt som staten inte behöver ta ansvar för dessa skadliga marknadsrelationer (a.a.28). Utifrån detta menar Scoular också att den svenska sexköpslagen genom diskurs kan förstås som en produktiv och normaliserande maktteknik för att skapa självreglerande subjekt enligt marknadens krav (a.a.27). Scoular tar på så vis kamp med ambivalensen kring Foucaults definition av lagen som enbart en form av negativ och repressiv makt. Istället menas att lagar måste förstås som en del av de förändringsprocesser av maktutövning som har skett, där lagen också bör tolkas som en produktiv maktteknik, med normaliserande effekter till förmån för marknadsrelationer (Scoular 2010:27; se även Aalberts 2012:139).

Governmentality är en komplex teori. Teorin innehåller en mängd teoretiska verktyg och jag avser därför att redogöra en avgränsning för hur teorin kommer att användas vid analys av uppsatsens material. Det som går att besvara i denna studie med governmentality är hur och vilka makttekniker som används vid reglering av sexhandel, samt hur de får praktiska utfall för sexarbetargruppernas medlemmar. Detta inkluderar även praktiska utfall av diskurs i form av stigma och exkludering. Dessa makttekniker kommer sedan användas för att teoretisera kring hur de kan förstås stödja en nyliberal rationalitet, där denna använder tekniker för att göra individer ansvariga för social risk, för att staten (välfärden, marknaden) ska slippa stå till svars för dessa risker. Syftet är att teoretiskt försöka begripliggöra sexarbetargruppernas motstånd och uppfattningar om lagstiftningen, där grupperna på olika sätt uttrycker en upplevelse av tekniker som stödjer nyliberalism och kapitalism.

5.2 Kritisk feminism

Uppsatsen utgår även från ett kritiskt feministiskt perspektiv i kombination av konceptet governmentality, där begreppet hegemonisk feminism kan förstås som ett viktigt element för att reproducera de maktrelationer som understödjer en nyliberal form av governmentality. Den kritiska feminismen är ett perspektiv som genom intersektionella analyser kritiskt granskar kopplingar mellan feminism och hegemoniska praktiker och diskurser (de los Reyes & Mulinari 2005:79). Enligt de los Reyes och Mulinari kan en hegemonisk feminism förstås som en vit, medelklass-feminism som har den främsta makten och inflytandet att kunna definiera sanna och riktiga frågor som rör feminism (de los Reyes & Mulinari 2005:86). Denna hegemoni bygger på ett hierarkiskt förhållande bland flera feminismer, där andra feministiska problemformuleringar osynliggörs och diskvalificeras. Regleringen kring sexhandel i Sverige bygger på en radikalfeministisk förståelse för vad sexhandel är och hur det bör bekämpas, dvs. att sexhandel är en form av mäns våld mot kvinnor och där kriminalisering av sexköparen ses

som den mest verksamma metoden för att utrota prostitution och främja jämställdhet mellan kvinnor och män (Siring 2008:334). Den kritiska feminismen kan här användas för att utmana och ifrågasätta huruvida vissa feministiska problemformuleringar anpassas till att upprätthålla patriarkala strukturer och kapitalistiska system (de los Reyes & Mulinari 2005:80). Scoular menar exempelvis att radikalfeminismens definition av sexhandel olyckligtvis har samordnats med styrningstekniker som understödjer en nyliberal form av governmentality där slagord om att hjälpa och rädda utsatta kvinnor används för legitimering av ökad kontroll och exkludering istället för påtryckningar om social rättvisa (Scoular 2010:33). Sexarbetargruppernas formulering och kritik av den svenska radikalfeminismen kommer därför i denna uppsats att användas för att teoretisera kring hur styrningstekniker och maktrelationer legitimeras och upprätthålls av en hegemonisk feminism.

Den kritiska feminismens intersektionella perspektiv möjliggör även en analys av flera maktordningar än kön/genus. Exempelvis har marxistiska feminister engagerat sig i frågor om sexarbete, där de menar att radikalfeminister endast tycks behandla klass som en identitet, snarare än att se dess dynamiska relation mellan kapital och lönearbete som en teori om förtryck (Beloso 2012:50,66). Det är inte enbart könsförtrycket som anses vara en bärande maktordning för sexarbetares svåra och prekära situation, utan flertalet komplexa och intersektionella förtryck som exempelvis legal/migrantstatus, sexualitet, utseende, förmåga, fysisk och mental hälsa analyseras som maktordningar som inom kapitalismen används emot människor för att kunna sänka löner och göra arbetsförhållanden mer osäkra (Beloso 2012:62). Här ses all form av lönearbete som kommodifierat, dvs. sexarbete är ett lönearbete som varken är mer eller mindre kommodifierat än andra lönearbeten, vilket är en ståndpunkt som går emot radikalfeminismen som ser prostitution som något särskilt kommodifierat i jämförelse med formellt lönearbete (Beloso 2012:50; Cruz 2013:469). Istället kritiserar kvinnors materiella villkor och struktur av både välfärdsstat och kapitalistiska marknadsrelationer som anses vara bärande system till att kvinnor diskrimineras och exploateras såväl inom sexindustrin som inom alla kvinnodominerade branscher. Här förespråkas även avkriminalisering av sexarbete som ses som ett instrument för att möjliggöra för samtliga arbetare att organisera sig mot stat, marknad och repressiva lagar och migrationsregler för att åstadkomma förändring (Beloso 2012:67; Cruz 2013:485; Cruz 2018:88). Enligt detta perspektiv måste sexarbetarkampen ses i en bredare kontext, där avkriminalisering och erkännande av sexarbete inte kan separeras från en större feministisk diskussion om arbetarrättigheter, välfärdsstaten, medborgarskap och gränskontroll (Cruz 2013:485).

6. Metod och genomförande

För att kunna besvara frågeställningarna i föreliggande uppsats har textanalys av sexarbetargrupperns aktivismmaterial använts som metod. De tre grupperna Rose Alliance, Fuckförbundet och Feminister För Solidaritet skriver utförligt på deras hemsidor om deras upplevelser, erfarenheter och åsikter om lagen. De är alla aktiva i media genom att skriva insändare, debattartiklar och inlägg på bland annat Facebook, Twitter och i tidningar, samt skriver submissioner, manifest och öppna brev till myndigheter. Sexarbetargruppernas aktivismmaterial blir ett intressant studieobjekt då den utgör ett material där grupperna som kollektiv använder text och språk för att förmedla tankar och idéer (jmf. Bergström & Boréus 2012:17). Fördelen med detta är att texterna är skapade och skrivna av grupperna själva, där de kan styra vilka tankar och idéer de vill förmedla. Det är i detta fall de själva som har makt och skapar dagordning, där de bestämmer vilka frågor som ska belysas (a.a.18). Detta kan ställas i kontrast till intervjuer, där forskaren är med i skapandet av samtalet, och på så vis också är med och styr vad samtalet kommer att handla om (Holstein & Gubrium 1995:4). Fördelen med intervjuer hade dock i denna uppsats varit att jag som intervjuare kan ställa uppföljningsfrågor och på så sätt få en djupare förståelse för gruppernas meningsstrukturer (Aspers 2011:142). Till en början var det tänkt att intervjuer skulle genomföras med sexarbetare, men på grund av svårigheter att rekrytera intervjudeltagare började jag se över studiens frågeställningar och fann då att aktivismmaterial var ett intressant material då dessa bygger på gruppernas egna språkliga problemformuleringar. Med detta sagt bör dock betonas att jag inte försöker uppnå någon objektiv eller neutral forskarposition, tvärt om vill jag framhålla min medverkan i kunskapsproduktionen. Textanalysen är en tolkningsbaserad forskningsmetod där all kunskap som produceras i uppsatsen är beroende av hur jag tolkar och förstår gruppernas texter (Bergström och Boréus 2012:30).

6.1 Urval och datainsamling

Syftet med uppsatsen är att undersöka sexarbetargrupperns problemformulering av regleringen kring sexhandel. Ett första urval som gjordes var att specificera vilka grupper som var av intresse att studera och varför. Då mitt syfte med uppsatsen inbegriper att lyfta de röster som blivit exkluderade i SOU 2010:49, blev en avgränsning att fokusera på grupper som inkluderar personer med erfarenhet av att sälja sex och som är kritiska till sexköpslagen. De grupper som hittades var Rose Alliance, Fuckförbundet och Feminister för solidaritet. Dessa tre grupper är de mest synliga i en svensk kontext när det kommer till sexarbetare som organiserat för ett

motstånd mot sexköpslagen. Nedan redogörs kortfattat för vilka grupperna är utifrån deras egna beskrivningar på sina websidor.

Rose Alliance är en intresseorganisation för sex- och erotikarbetare som bildades år 2003. Gruppen har två olika fokus i sitt arbete vilket är att erbjuda ett nätverk för sexarbetare, och dels arbetar organisationen för upplysning och debatt där målet är att motverka stigmat mot sexarbetare. Medlemmarna i organisationen består enbart av personer som har erfarenhet av att tillhandahålla sexuella och erotiska tjänster (Rose Alliance, websida).

Fuckförbundet är en förening av och för sexarbetare som växt fram under våren 2017. Likt Rose Alliance får endast personer med erfarenhet av att tillhandahålla sexuella och erotiska tjänster vara medlemmar i föreningen. Gruppen kan främst förstås som en förening för gemenskap mellan sexarbetare, där syftet är att de ska kunna organisera sig med varandra och kunna dela tips, erfarenheter och råd som sexarbetare (Fuckförbundet, websida).

Feminister För Solidaritet presenterar sig som ett queerfeministiskt aktivistkollektiv som grundades våren 2016. De kan i huvudsak förstås som en grupp med en queer och feministisk agenda, men som växt fram i solidaritet med sexarbetare. Deras syfte är att erbjuda ett inkluderande feministiskt kollektiv för sexarbetare, där deras talan om rättigheter ska få synas och höras. I denna grupp kan till synes vem som helst vara med och engagera sig, så länge de står bakom gruppens grundläggande värderingar (Feminister För Solidaritet, websida).

Varje grupp har en egen websida där de relativt utförligt skriver om sig själva och deras värderingar. Dessa presentationer är en del av det insamlade datamaterialet. På deras websidor fanns även länkar till olika artiklar, manifest och submissioner som grupperna skrivit, vilket också samlades in som data. Vissa texter är skrivna av grupperna själva, ibland av enskilda medlemmar från grupperna och ibland är det texter som grupperna valt att underteckna (där andra aktörer är författare). Sammanlagt samlades ett material in på cirka 28 500 ord. För materialöversikt se bilaga 1.

Något som bör reflekteras kring när det kommer till sexarbetargrupperna är deras representation. Feminister För Solidaritet är en grupp där vem som helst kan vara med och engagera sig, vilket betyder att det inte enbart är personer med erfarenhet av att sälja sex som representerar gruppen. De två andra grupperna Rose Alliance och Fuckförbundet drivs enbart

av personer med erfarenhet av att sälja sex och erotiska tjänster, vilket dock inkluderar personer med en mängd olika erfarenheter av sexuella tjänster, där det kan röra sig om allt ifrån att sälja sex utomhus eller inomhus till att arbeta med striptease, porrfilm eller sexuella tjänster via webcam, chat eller telefon. Det bör därför förtydligas här att grupperna inte enbart drivs av personer som genom sin försäljning av sex påverkas av sexköpslagen. Det finns heller inga uppgifter om hur representativa gruppernas medlemmar är när det kommer till kön, klass, etnicitet, sexualitet eller medborgarskap. Detta är till viss del en brist för uppsatsen, då vi vet väldigt lite om vem och vilka som skriver texterna och med vilken bakgrund och erfarenhet de har av ämnet. Grupperna är samtidigt de enda av sitt slag i Sverige⁷ som på något vis drivs av- och för sexarbetare och kan därför motiveras vara det mest representativa materialet som finns tillgängligt, sett till att syftet med uppsatsen är att analysera sexarbeters kollektiva problemformulering av sexarbete och reglering kring sexhandel.

6.2 Tillvägagångssätt

Vid val av analysmetod av materialet bedömdes kvalitativ innehållsanalys vara den mest passande metoden för att kunna besvara frågeställningarna i denna uppsats. Fördelen med innehållsanalysen är att den är flexibel och går att anpassa till ställda forskningsfrågor (Hsieh & Shannon 2005:1277). Genom att fokusera på innehållet i textmaterialet, är syftet med analysmetoden att producera kunskap utifrån en förståelse för gruppernas kritik och motstånd mot regleringen kring sexhandel (a.a.1278). Trots innehållsanalysens flexibilitet, finns det problem med detta då den blir ospecifik och otydlig när det kommer till analysverktyg (Graneheim & Lundman 2004:106; Hsieh & Shannon 2005:1277). Ett första problem som jag stötte på var hur djup och abstrakt tolkning jag ville göra av materialet, det vill säga om det är det manifesta eller latent i materialet som är intressant att studera (Graneheim & Lundman 2004:106). Då jag är intresserad av att analysera vad gruppernas problemformulering av regleringen är, blir det manifesta, synliga och uppenbara som skrivs i texterna en passande fokusering för att kunna besvara forskningsfrågorna (Ibid.). Där strävar jag efter att ordagrant utgå ifrån vad som skrivs, och utifrån detta försöka strukturera och sortera materialet. Samtidigt bedöms att det är svårt att endast utgå från det manifesta i materialet, där viktig och för uppsatsen intressant kunskap kan produceras med hjälp av tolkning av det latent i texten. Det latent kan i detta material vara de konstruktioner och ideologier om politik, feminism och intersektionella maktordningar som kan förstås i materialet, vilka är fruktbara att använda

⁷ Dessa är de enda grupper i Sverige som jag har funnit vid sökning efter grupper för och av sexarbetare som organiserat och politiskt för ett motstånd mot sexköpslagen.

för att teoretisera kring kritisk feminism och governmentality. Ibland uttalas dessa ideologier ordagrant i materialet, men genom att ta hänsyn till och analysera det latent i materialet kan även ej uttalade innebörder i språket uttolkas (Bergström & Boréus 2012:30).

Analysen av materialet har skett i växelverkan med insamlande av data och teori. När en ny text hittades lästes denna igenom, och tankar skrevs ner. Samtidigt söktes teorier som kunde förklara och ge mening åt texterna. På så sätt kunde jag under arbetets gång se hur och vilka frågor som var möjliga att besvara, och om det fanns oklarheter. När jag fann meningsfulla teorier kunde jag även använda dessa för att delvis kunna styra datainsamlingen, och avgränsa materialet från att bli alltför stort och brett (Aspers 2011:99). Ganska tidigt i processen framkom ett antal teman som texten sorterades efter. Därefter analyserades varje tema där meningsenheter döptes till koder som sorterades in i underkategorier till temana (Graneheim och Lundman 2004:107). Koder och teman skapades utifrån teori men också utifrån vad som tolkades vara meningsfullt i materialet, vilket kan kallas en retroduktiv ansats (Emerson, Fretz & Shaw 2011:173). Med hjälp av denna metod kunde materialet struktureras upp och överblickas för att lättare kunna tolka och förstå texterna. Vid en överblick av materialet uttolkades hur reglering och makttekniker hade en betydande roll i materialet, vilket fick mig att söka litteratur om governmentality. Teorin om governmentality och det kritiska feministiska perspektivet bidrog sedan till att fyra teman utkristalliserades, *reglering*, *maktordningar*, *hegemoni och stigma*, och *motstånd*, vilka utgör nuvarande rubriker i studiens resultatdel.

Valet att använda teorin om governmentality till uppsatsens empiri har inte vart ett självklart eller problemfritt val. Vid analys och användning av governmentality är det rationaliteterna som underliggjer maktutövning som analyseras (Lemke 2001:191). Dessa rationaliteter nås främst genom att analysera material som motiverar och legitimerar maktutövningen, exempelvis statliga policydokument som beskriver syfte med lagstiftning eller handlingsplaner mot prostitution. Som andra studier dock har påvisat, finns det en diskrepans mellan lagen så som den beskrivs i boken och hur lagen sedan fungerar i praktiken (se exempelvis Jahnsen & Skilbrei 2018; Levy 2014; Scoular 2010; Skilbrei & Holmström 2011; Vuolajärvi 2018). Sexarbetargrupperna ger i sina texter sina versioner och upplevelser av dessa verkningar, och ställer det i relation till vilken typ av hjälp och stöd de istället behöver av staten. Detta har i uppsatsen bidragit till att kunna använda konceptet om governmentality, trots sina metodologiska utmaningar om att empirin inte utgör rationaliteterna bakom

maktutövning. Istället kan empirin från sexarbetargruppernas aktivismmaterial både visa hur de disciplineras av lagstiftning, samtidigt som deras formulerade behov i form av erkännande, rättigheter och omfördelning av materiella resurser negligeras. På så sätt kan empirin visa på hur maktutövningen kan tolkas *stödja* nyliberala rationaliteter i enlighet med governmentality, men empirin kan inte visa om maktutövningen *är* en nyliberal form av governmentality.

6.3 Förförståelse, tolkning och etik

Hela uppsatsens utformning, frågeställningar och resultat är grundade i hur jag som forskare med min förförståelse tolkar fenomenet i fokus. Det finns här en del tolkningsproblem som kan uppstå som bör reflekteras över. Ett tolkningsproblem som kan uppstå handlar om närhet till fältet, där forskaren antingen kan sakna tillräcklig kunskap och förståelse för fältet, eller tvärt om där forskaren är allt för insatt i fältet och därför missar viktiga delar som tas för givet (Aspers 2011:38). En fördel i denna uppsats är att jag har en viss närhet till fältet, där jag under lite mer än två års tid på olika sätt har interagerat med sexarbetargrupperna genom att följa dem i sociala medier och träffat några av medlemmarna i olika sammanhang. Detta tror jag till viss del har bidragit till en förförståelse för gruppernas motiv och värderingar, vilket underlättar tolkning och analys av deras aktivismmaterial. Samtidigt finns risken att min förförståelse för grupperna har fått mig som forskare att missa viktiga delar som tas för givet (Aspers 2011:38). Även teorier kan få en överhand i tolkningen där forskaren övertolkar materialet i linje med teorier. Till en början upplevdes mitt forskningsfält som ganska outforskat i svensk kontext, då ingen tidigare hade analyserat de tre valda sexarbetargrupperna. Men under studiens gång fann jag mycket teorier och forskning från andra länder som stämmer in på mitt forskningsfält, och som erbjuder redan färdiga berättelser om relationen mellan kritisk feminism, governmentality och sexarbete. Det har varit en utmaning i denna uppsats att inte låta dessa färdiga berättelse få styra tolkningen av empirin allt för mycket, att som Aspers (2011:101) menar förmå mig att ”sätta parentes kring teorin” och möjliggöra andra tolkningar av materialet. I mitt fall har det varit särskilt hjälpsamt att låta andra människor läsa mina analyser, där otydligheter och alternativa tolkningar av materialet kan synliggöras. Jag har också försökt vara kritisk och transparent och visat när det finns tvetydigheter eller citat som kan tolkas gå emot de teoretiska koncepten.

Vidare kan det motiveras vara viktigt att sträva efter en tolkning av materialet som inte gör våld på gruppernas *mening* (Aspers 2011: 39). I kontexten att grupperna kan förstås som underordnade grupper i sina positioner som sexarbetare i samhället, anser jag att det också är

etiskt motiverat att sträva efter en sådan tolkning, då det som Sanders m.fl. poängterar är viktigt att inkludera dessa marginaliserade grupper i forskning (Sanders 2009:12). Det är dock omöjligt och heller inte eftersträvansvärt att försöka återskapa det studerade fältets mening, då en balans bör finnas för att kunna uttrycka en samhällsvetenskaplig förståelse i teori (Aspers 2011:44; Bergström & Boréus 2012:32).

En annan aspekt som av etiska skäl bör reflekteras över, är uppsatsens ensidiga fokus på sexarbetare som motsätter sig sexköpslagen, där de personer som säljer sex och upplever att sexköpslagen är bra inte kommer till uttryck. Det finns givetvis en mängd olika upplevelser och erfarenheter av att sälja sex, där vissa tycker att sexköpslagen både stärker och skyddar dem som individer. Denna studie har dock både en tidsmässig och omfattningsmässig gräns att anpassas till, där jag bedömt att det inte funnits plats att belysa multipla uppfattningar om regleringen. Syftet med denna studie är inte att på något vis ”motbevisa” eller negligera de uppfattningar som är positiva till lagstiftningen, utan istället är syftet att utifrån ett maktperspektiv kasta ljus över de uppfattningar som utgör ett motstånd mot regleringen och den dominerande diskursen om sexhandel.

7. Resultat och analys

Under denna del kommer resultatet för studien att redogöras med vägledning hur citat har analyserats och kopplats till teori. I första stycket, som heter *reglering*, analyseras de studerade gruppernas upplevelser och erfarenheter av reglering. I det andra stycket som heter *maktordningar*, analyseras olika maktordningar i form av klass, kön, medborgarskap och rasism i relation till regleringen. Under den tredje rubriken, som kallas *hegemoni och stigma*, analyseras gruppernas definition av diskurser som omger sexhandel, och hur de menar att diskurser bidrar till ökat stigma för personer som säljer sex. I det sista stycket analyseras hur gruppernas *motstånd* i form av krav på åtgärder och förändring utmanar de rådande maktstrukturer som lagen bidrar till att stödja.

7.1 Reglering

Motiveringen att kriminalisera sexköparen och inte den person som säljer sex är utifrån uppfattningen att de som säljer sex redan befinner sig i en socialt utsatt situation som sexköparen anses utnyttja (SOU 2010:49:74-75). Syftet med att kriminalisera köparen är att bekämpa prostitution och därmed att skydda kvinnor från mäns våld (ibid.). Utifrån denna uppfattning är det intressant att undersöka hur sexarbetares problemformulering ser ut av lagen

och hur de upplever och påverkas av lagstiftning och reglering. Som en första del i empirin framgår hur lagarna kring sexhandel påverkar sexarbetares liv, vilket här beskrivs som en indirekt kriminalisering.

”Lagen försvårar våra liv då allt vi rör vid kriminaliseras. /.../ I nuläget är det till exempel olagligt för oss att arbeta ihop för högre säkerhet, ta hjälp från tredje part så som chaufför eller vakt, det är olagligt för personer i vår närhet att leva på inkomsten från sexarbete, och hyresvärdar och hotellpersonal lutar sig mot kopplerilagen när de sparkar ut oss.” – (Fuckförbundet, 2017-08-09)

Här beskrivs upplevelser av den kopplerilag som är menad att hindra att människor tvingas till och utnyttjas i sexhandel. Istället framträder en bild av en kriminaliserad omvärld för sexarbetare, där de inte får ta till medel för att göra sitt arbete säkert eller skydda sig mot våld och exploatering från marknadens krafter. Exempelvis beskrivs att kunna arbeta tillsammans med andra eller att använda vakter som en viktig del när deras möte med en kund inte skyddas på något annat sätt. Kopplerilagen och hyresbalken gör också att de inte kan arbeta hemma eller i någons lägenhet då hyresvärderna har skyldighet att vidta åtgärder vid vetskap om att bostaden används vid försäljning av sexuella tjänster, vilket kan riskera vräkning av hyresgästen (SFS 1962:700. 6 kap. 12 §). Hotellen framstår enligt grupperna också som en plats där försäljning blir svår att genomföra då hotellpersonal ringer polisen om de misstänker prostitution (Fuckförbundet, 2017-08-09; se även Polismyndigheten/Noa 2017:14). Här framträder en bild av hur regleringen sträcker sig längre än att endast angripa sexköparen, där även sexarbetaren blir måltavla för kontroll och övervakning. Detta går i linje med Scoular som menar att sexköpslagen uppfattas som stärkande för kvinnor och frigörande från patriarkalt våld, men där lagen i praktiken öppnar upp för ökad kontroll och övervakning av kvinnor (Scoular 2010:26). Vid jakt på att lagföra sexköpare menar grupperna också att sexköpslagen försvårar mötet med kunder och gör denna situation mer farlig och riskfylld.

”Sex workers within and in contact with our group have said that clients under the Swedish law are more likely to be stressed and in a hurry, making it more difficult for sex workers to safely negotiate the terms around the transaction, for example the location, setting clear consensual boundaries and using condoms for safer sex.” – (Feminister För Solidaritet, 2016-02)

”Våra medlemmar som annonserar på internet bemöter kunder som inte vill ge ut ansiktsbild och identitet innan träff. Vi kan alltså inte screena kunderna eller berätta för någon utomstående var, med vem vi är och hur länge. Tänk om normen var att kunder gav ut denna information. Då kunde sexarbetare välja bort att träffa kunder som inte vill ge ut denna info?” – (Fuckförbundet 2018-03-02)

Problemet som beskrivs i citaten ovan är att ha kriminaliserade kunder och att detta ökar riskerna att utsättas för farliga kunder. Denna beskrivning återkommer hos samtliga grupper, där sexarbetare vittnat om stressade kunder som vill att de ska *”hoppa in i bilen snabbt så att polisen inte kommer”* (Fuckförbundet 2018-03-02; Gemensamma 2016-10-20). Kriminaliseringen av kunder gör att sexarbetare på olika sätt måste kompromissa med sina egna gränser och sin säkerhet för kundens skull. Grupperna beskriver att dessa aspekter gör det särskilt farligt för de sexarbetare som befinner sig i desperata situationer, som inte har råd att välja bort kunder som känns suspekta (ibid.). Dessa upplevelser och erfarenheter från sexarbetare bekräftas i flertalet andra studier (Se exempelvis Holmström 2015; Levy 2014; Vuolajärvi 2018). På så vis drabbar lagstiftningen de allra fattigaste hårdast, då de som inte har möjlighet att välja bort sexarbete, tvingas arbeta inom illegala arenor av samhällets. Paradoxalt nog menas det att sexköpslagen bidrar till ökad risk för våld och exploatering för sexarbetare.

Andra lagar som uppkommer i problembeskrivningen är utlänningslagen, där deportering av sexarbetare som inte har EES-medborgarskap sker med hänvisning till *”oärlig försörjning”* (SFS 2005:716. 8 kap 3 §).

”För de migranter som säljer sex väntar oftast deportation. Detta trots att de räknas som offer för trafficking enbart på grund av sin migrantstatus, vilket bland annat leder till rasprofilering, deportering, traumatiserande polisingripanden och förlorad möjlighet att yttra sig kring sin situation.” – (Gemensamma, 2017-12-02)

Här beskrivs hur migranter och rasifierade personer blir måltavla för polisens jakt efter sexköpare och människohandlare, men även måltavla för kontroll av migrantstatus. I denna beskrivning framgår hur utlänningslagen kan användas för att deportera och förfölja sexarbetande migranter, vilket leder till än mer straffande praktiker för de individer som inte lyckas uppnå marknadens krav om *”ärlig försörjning”*. Flera andra studier påvisar hur denna kontroll av migration och sexarbete intersektas exempelvis genom att svensk polis använder eskortsidor för kontroll av migrantstatus (Vuolajärvi 2018:21; Jahnsen & Skilbrei 2018:263). På så vis blir migranter som säljer sex en särskilt utsatt grupp, då de i kombination av flera lagar blir måltavla för polisens jakt efter sexköpare, människohandlare och traffickingoffer. Detta gör att migranter tvingas gå under jorden, för att undvika risk för deportering (Jahnsen & Skilbrei 2018: 261; Vuolajärvi 2018:19). Att sexarbetare känner sig övervakade och jagade

av polisen beskrivs som ett stort problem i materialet, som de menar är kränkande och stigmatiserande (se även Gemensamma, 2017-10-12).

”Criminal penalties for clients maintain a system that continues to put sex workers at risk. Placing penalties on clients does not end demand for sex work, but forces sex work underground so that workers must provide services in clandestine locations, which increases the risk of violence and limits the power of the sex workers in the transaction” – (Feminister För Solidaritet, 2016-02)

Trots att försäljning av sex inte är olagligt blir det tydligt i dessa beskrivningar att grupperna upplever en indirekt kriminalisering, då de tvingas sälja sex på en illegal marknad där de är särskilt sårbara för våld och exploatering. Sexarbetare förföljs då de utgör länken till att nå sexköpare och hallickar, och bestraffning sker genom att sexarbetare måste förhålla sig till de konsekvenser lagstiftningen innebär för dem, dvs. osäkra och farliga arbetsförhållanden, samt deportering. För att kunna utföra sexarbetet måste de även anpassa sig efter kunden som vill undvika polisen, vilket de menar ger kunden mer makt över transaktionens villkor. Som SOU 2010:49 visade, sågs dessa risker som positiva, då det antogs bidra till att fler sexarbetare skulle sluta sälja sex (SOU 2010:49:130). I denna kritik av regleringen kan en repressiv maktutövning synliggöras, trots dess uttalade syfte om att vilja skydda kvinnor i sexhandel. Detta är en tolkning som dels går emot konceptet om governmentality, där främst den produktiva makten synliggörs och teoretiseras. Enligt Scoular finns det dock anledning att inte stanna vid att enbart förstå lagen som repressiv, då detta missar en analys där governmentality kan synliggöra avancerade makttekniker som pendlar mellan att vara både repressiv och produktiv (Scoular 2010:28). Även om lagarna utifrån sexarbetargruppers beskrivning framstår som repressiva, står de i direkt kontrast till statens uttalade feministiska syfte om att skydda och rädda kvinnor från prostitution. Dessa repressiva utfall som sexarbetargrupperna beskriver bör därför ses i relation till den omgivande diskursen där lagarna istället framstår som sexarbetares räddning. I nästkommande stycken kommer denna relation mellan repressiv och produktiv makt djupare analyseras och sättas i relation till hur grupperna beskriver hur diskurser och maktordningar påverkar dem som sexarbetare.

7.2 Maktordningar

Vid motivering av lagen används oftast beskrivningar om patriarkala förtryck, där sexköpare som hotar och utnyttjar kvinnor i sexhandeln är det största hotet mot både kvinnor som säljer sex, men även mot samhällets jämställdhetsprojekt (SOU 2010:49:55). I sexarbetargruppers berättelser framgår en komplex verklighet, där deras utsatthet oftast inte handlar om enbart en

typ av förtryck, det patriarkala, utan en intersektion av flera olika typer av förtryck. Utifrån denna verklighet menar grupperna att den svenska modellens formulering av lagens nytta är problematisk.

”The “end demand” approach rather obscures the actual reasons as to why people are sometimes exploited in the sex industry. Many people engage in sex work because of their economic circumstances, including poverty and austerity economics – and these socio-economic issues cannot be addressed through increased policing and stigma /.../– (Feminister för Solidaritet, 2016-10-30)

Här syns hur fokus förflyttas från sexköpare och hallickar som huvudproblemet, till att kritiken riktas mot samhället i stort, där ekonomiska strukturer så som fattigdom och andra socioekonomiska omständigheter beskrivs vara orsaken till att personer tvingas sälja sex. Polisinsatser och stigma beskrivs därmed som ytterligare straff och exkludering av en redan utsatt och marginaliserad grupp som gör vad de kan för att överleva. Grupperna beskriver att de som sexarbetare oftast hamnar mellan stolarna, i ett system som inte tar ansvar för skapandet av deras utsatthet.

”Personer som hamnar mellan stolarna använder ibland sexarbete som ett verktyg för att klara vardagen. Vissa tycker det är ok, andra vill inte sexarbeta. Oavsett är det viktigt att vi kan använda säkerhetsåtgärder i våra möten med kunder. Exempel på personer som hamnar mellan stolarna kan vara: sjuka som inte ges sjukersättning, migranter, ensamstående föräldrar, transpersoner, hemlösa. Anpassa systemet för dessa grupper!” (Fuckförbundet 2018-03-02)

I denna beskrivning framkommer det att det finns olika upplevelser av att sälja sex, men att säkerheten alltid måste tillgodoses. Kritiken riktas också mot ett system som inte är anpassat efter dessa grupper, där både bristande välfärdsinsatser, rasism och cisheteronormativitet anses vara bärande strukturer som gör att människor inte passar in i den rådande ekonomiska strukturen (jmf. Beloso 2012:62). Sexarbetet beskrivs genomgående i materialet som ett arbete med många olika upplevelser, men att det för många är ett medel för överlevnad där det inte finns alternativa levnadsmöjligheter tillgängliga. Migranter lyfts i materialet som en särskilt utsatt grupp, då de ofta saknar tillgång till välfärdsservice och deporteras om de säljer sex i Sverige och inte är EES-medborgare.

”Den växande främlingsfientligheten har skapat en situation där migranter vänder sig till sexarbete både på grund av bristande tillgång till offentliga resurser och diskriminering på arbetsmarknaden. De som sexarbetar löper större risk att utsättas för våld än sexarbetare födda i Sverige.” – (Fuckförbundet, websida)

"Migrantsexarbetare utvisas för att de "yrkesmässigt" försörjer sig på "oärligt" sätt. Det är oerhört verklighetsfrånvänt av Sverige att bygga ett system som först försätter människor mellan stolarna och därefter utvisar dem för att de försökt överleva. Istället för att bekämpa våra inkomstkällor, bekämpa att människor hamnar mellan stolarna." - (Fuckförbundet, 2018-03-02)

Här beskrivs hur sexarbete ofta blir en respons på ett bristande system (jmf. Sanders m.fl. 2009:4; Scoular 2004:349). I migranternas fall kan Sveriges hårda migrationslagar förstås som orsaker till att migranter tvingas vända sig till sexarbete då de på grund av nationell tillhörighet saknar adekvat tillgång till välfärdstjänster, arbete och bostad (Vuolajärvi 2018:19). I citaten riktas även kritik mot ett system som de menar först försätter folk mellan stolarna, och sedan utvisar dessa när de försökt överleva. Dessa beskrivningar utmanar den statliga beskrivningen av sexhandel, där problemet inte längre är sexhandel i sig, utan samhällets system. Här väcks frågor om rationaliteter bakom regleringen av sexhandel, då regleringen enligt grupperna inte tycks ta hänsyn till den verklighet av ekonomisk utsatthet som de menar är den huvudsakliga orsaken till deras utsatthet. Här syns en omdirigering av fokus från bristande system som rör arbetsmarknad, välfärd och landsgränser, till att handla om särskilda grupper (sexköpare, kopplare och människohandlare) beteende (Scoular 2010:33). Mäns beteende blir orsaken till sexhandel, vilket kan åtgärdas med disciplinering och moralisk uppfostran. Ur ett nyliberalt perspektiv blir det rationellt att kunna dra fokus från en bristande välfärd och marknad med olika förtryckarstrukturer som försätter människor i fattigdom, till ett fokus som snarare handlar om den sociala risken av att sälja sex. Män blir här en tydlig grupp som ska disciplineras genom främst moral, men även sexarbetare kan förstås som en grupp som disciplineras.

"Att polisen säger sig "arbeta för att hjälpa sexarbetare" ser vi som ett hån – vad de gör är att utöva sin maktposition i det rasistiska patriarkala samhället som drabbar marginaliserade grupper hårdast. Hjälpen som erbjuds sexarbetare kräver att vi tar på oss rollen som offer och slutar sexarbeta. Det saknar helt förankring i det kapitalistiska klassamhället vi lever i, där sexarbete kan vara den främsta vägen bort från fattigdom. – (Fuckförbundet 2017-08-09)

Tidigare nämndes hur regleringen av sexhandel kan uppfattas som repressiv. I citatet ovan framträder dock en annan bild av lagens verkningar, där sexarbetare istället uppmuntras att ta på sig rollen som offer och självreglera genom att sluta sälja sex. Grupperna menar dock att hjälpen som erbjuds sexarbetare inte råder bot på det kapitalistiska klassamhället, där kvinnor förblir utsatta och exploaterade (Feminister För Solidaritet 2016-10-30). Scoular menar att den svenska modellens fokus på "exitprogram" syftar till att sexarbetare ska självdisciplineras in på den formella arbetsmarknaden igen, där hjälp så som rehabilitering är det främsta verktyget

(Scoular 2010:33). Även om syftet är att få in sexarbetare på den formella arbetsmarknaden, kan det tolkas av grupperna att detta inte är lösningen, då det kapitalistiska systemet är inneboende defekt, där individer antingen exploateras med osäkra arbetsvillkor och låga löner som inte täcker utgifter, diskrimineras och exkluderas på grund av rasism, homo- och transfobi, medborgarskap eller sjukdom (Feminister För Solidaritet, Manifest). Denna kritik kan förstås utifrån ett marxistiskt feministiskt perspektiv, där det blir högst problematiskt att se integration i samhället som lösningen på sexarbetares problem, då det är detta kapitalistiska system som skapar fattigdom och ojämlikhet (Beloso 2012:50).

Disciplineringen kan förstås som en subjektifiering, där individer ska förstå sig själva som aktiva individer som gör rationella val (Scoular 2010:32). På så sätt blir arbetslöshet och sjukdom en fråga om "self-esteem" och "self-care", där individer via rehabilitering och träning ska lyckas återinträda på den formella marknaden (Lemke 2001:201-202). I fallet för sexarbetare förflyttas fokuset från att handla om förtryckande ekonomiska strukturer, till att handla om frågor om mäns våld mot kvinnor och där kvinnorna ska hjälpas att ta sig ur prostitution och rehabiliteras för bättre självkänsla. För de sexarbetare som inte kan eller vill ta sig ur sexhandeln väntar dock som vi har sett i stycket innan straffande och exkluderande tekniker där de antingen riskerar att bli deporterade, förlora sin inkomst eller utsättas för en allt mer exploaterande arbetsmiljö utan skydd och rättigheter. Detta kan tolkas som en sådan disciplinering som Foucault beskriver, där subjekt övervakas och kontrolleras med både piska och morot (Lilja & Vinthagen 2014:114). Maktutövningen är på så sätt inte enbart repressiv, utan framförallt är den produktiv då den syftar till att skapa subjekten (Aalberts 2012:138). Den gör sexarbetare till offer, där sexarbetare själva ska se sig som offer och självreglera som dessa offer genom att sluta sälja sex och återinträda på den formella marknaden. Scoular menar att lagen blir inbäddad i governmentala strategier, där både repressiva och disciplinära tekniker används inom samtida former av governmentality (Scoular 2010:29). Regleringen av sexhandel kan på så vis förstås stödja en nyliberal form av governmentality där makttekniker används för att disciplinera och kontrollera personer som inte kan reglera enligt marknadsnormer, där staten inte behöver ta ansvar för bristande välfärdsystem och exploaterande marknadsrelationer (Lemke 2001:201). I nästa stycke kommer disciplineringen att sättas i relation till den diskurs kring sexhandel som grupperna beskriver, där vissa definitioner av sexhandel bidrar till att individer ska förstå sig själva och sin omgivning på ett särskilt sätt.

7.3 Hegemoni och stigma

I det analyserade materialet framträder även en annan konsekvens av lagen, vilket grupperna menar är det stigma som medföljer på grund av lagens problemformulering. Här kommer diskursens makt om att kunna definiera sanning och verklighet att spela stor roll för hur dessa kan legitimera både lag och disciplinerings tekniker (Aalberts 2012:139). Utan diskursens normaliserande kraft kan inte maktutövningen bli produktiv, där subjekten reglerar sig själva. Det krävs därför en motivering och legitimering av lagen som går i linje med de olika kunskapsregimer som råder i ett visst samhälle vid en viss tid. Genom att analysera gruppernas diskursiva motstånd kan den hegemoniska diskursen och dess makttekniker synliggöras (Lilja & Vinthagen 2014:114). Den radikalfeministiska problemformuleringen av sexhandel upplevs av sexarbetargrupperna som stigmatiserande, omyndigförklarande och i vissa fall antifeministiska.

*”Vi respekterar sexarbetares beslut att sexarbeta. Som feminist tar vi avstånd från misogyn uttalanden som hävdar att sexarbetare ”säljer sina kroppar” eller ”säljer sig själva”: att antyda att sex innebär att ge bort eller förlora en del av sig själv är fullständigt antifeministiskt. Kvinnor förminskas inte av sex. Vi tar också avstånd från alla analyser som hävdar att **sexarbetare bidrar till ”kommodifieringen av kvinnor, sex och närhet”**. Vi tänker inte skuldbelägga sexarbetare för att skada andra kvinnor, utan lägger skulden på patriarkatet och andra förtryckarsystem.” – (Feminister För Solidaritet, Manifest, min fetmarkering)*

I citatet ovan beskrivs hur uttalanden som hävdar att de som säljer sex ”säljer sina kroppar eller sig själv” är problematiska då detta skulle betyda att kvinnor förlorar en del av sig själv om de säljer sex. Vid en första anblick kan det tolkas som att Feminister För Solidaritet menar att kvinnor, sex och närhet inte är kommodifierat, men vid närmare analys tycks det menas att de tar avstånd från att skuldbelägga personer som säljer sex för denna kommodifiering. Istället lägger de tonvikt på att patriarkatet och andra förtryckarsystem ska skuldbeläggas för kommodifieringen. I ett annat uttalande menar de att sexarbete inte skapar misogyni, utan att misogyni uppstår som en reaktion på kvinnors handlingar (Feminister För Solidaritet, Manifest). Det tycks här som att de tar avstånd från en norm och en feminism som stigmatiserar och skuldbelägger sexarbetare och kritiserar denna för att inte ta hänsyn till de verkliga förtryckarsystem som ligger bakom misogyni och kommodifiering av kvinnors kroppar (ibid.). Enligt gruppernas definition av sexarbete menas att dessa typer av analyser saknar en förståelse för situationen som sexarbetare befinner sig i och hur den ser ut, där sexarbete kan bli det främsta alternativet att tillgå i en kapitalistisk ekonomi där de redan är

förtryckta och exploaterade. På så sätt menar de även att distinktionen av vilja och frihet blir irrelevant.

”Lena Ag från Kvinna till Kvinna skriver att hon ”tror att kvinnor och män som säljer sex bara i undantag gör det av fri vilja”. Ibland känns det som att det plötsligt glöms bort att vi lever under kapitalism och vad det rent konkret innebär när det gäller vilja och frihet.” – (Feminister För Solidaritet, 2015-08-14)

Citatet ovan synliggör komplexiteten kring hur sexarbete kan förstås, där det framhålls att det för sexarbetare är ett sätt att tjäna pengar, och att definitionen av vilja och frihet därför måste ses i en ekonomisk kontext⁸ (jmf. Sanders m.fl. 2009:10). Behovet att arbeta och tjäna pengar för att överleva i en kapitalistisk ekonomi gör att definitionen av vilja och frihet blir problematisk, eftersom lönearbete alltid kan tolkas ske under någon form av muta eller tvång. Att anta att patriarkalt våld intensifieras genom att sexarbete skulle kommodifiera kvinnors kroppar och sexualitet, bortser från att människors kroppar och arbetskraft redan är kommodifierade i en kapitalistisk samhällsekonomi. Detta är en kritik som marxistiska feminister tidigare har riktat mot radikalfeminister, där de menar att radikalfeminister inte lyckas sätta klass och kapitalism i kärnan av analysen om prostitution och därför inte ser hur problemen med den ”normala” formen av lönearbete och välfärd skapar sociala problem (Beloso 2012:50). Enligt radikalfeminismen görs istället en skillnad på olika typer av arbete, där sexarbete i sin natur antas vara mer exploaterande än andra typer av arbete, vilket marxistiska feminister menar osynliggör exploatering och förtryck på den formella marknaden (Cruz 2013:469; Cruz 2018:69).

Detta synliggör två processer som är intressanta att ta hänsyn till vid analys av förhållande mellan makt och norm. De los Reyes & Mulinari (2014:43) menar att olika underordnade grupper kan vara exploaterade på accepterade och ”normala sätt”, vilket tar plats inom den formella ekonomin och marknaden, medan informella marknader och försörjningssätt konstrueras som onormala och avvikande. Som exempel menar de att det är accepterat att kvinnor arbetar som städare med låga löner och inskränkta arbetsvillkor. Men om kvinnorna avviker från denna formella arena till att arbeta inom sexindustrin, bryter de både mot den kvinnliga och klassmässiga normaliteten och stigmatiseras därefter (de los Reyes & Mulinari 2014:43; jmf. Beloso 2012:63). Det går utifrån detta att uttolka en ”bra” och en ”dålig”

⁸ Denna kritiska hållning till vilja och frihet är tydlig i både Fuckförbundet och Feminister För Solidaritets beskrivningar. Rose Alliance är mindre tydliga i hur de ser på frivillighet och kopplar inte det lika tydligt till en ekonomisk struktur.

kvinnlighet och underklass, som bör inrätta sig efter en normalitet som är definierad av en vit medelklassfeminism (jmf. Jahnsen & Skilbrei 2018:268–269; Scoular & O’Neill 2007:774). Utifrån ett kritiskt feministiskt perspektiv kan formuleringen av sexhandel som en kommodifiering av kvinnors kroppar förstås som en vit medelklassfeminism som utifrån sin definition av jämställdhet och exploatering bidrar till att normalisera vissa former av sexualitet och arbete, och stigmatiserar andra. En sådan diskurs bidrar till att upprätthålla status quo i de kapitalistiska marknadsrelationerna, vilket kan förstås som det de los Reyes och Mulinari menar, *normalisering av instabiliteten*⁹ på arbetsmarknaden (2014:108).

Hävdandet att sexarbete aldrig eller i få fall sker av fri vilja kan motiveras spegla en viss feministisk världsbild, som inte tar hänsyn till marginaliserade gruppers begränsade möjligheter till ”fria val” i en kapitalistisk och rasistisk ekonomi. Denna förståelse kan också ses spegla den dominerande, hegemoniska feminismens syn på sexhandel, då det är denna syn som regleringen kring sexhandel bygger på och legitimeras av. Det hierarkiska förhållandet mellan olika feminismer i samhället bidrar till att endast vissa feministiska interventioner synliggörs, där andra blir marginella, osynliga och även omöjliga (de los Reyes & Mulinari 2014:82). Som visades i min tidigare studie blir de kritiska rösterna till sexköpslagen utsatta för utestängningsmekanismer, för att dess hot om sanning ska avvärjas (Hedlund 2016:30). På liknande sätt upplever sexarbetargrupperna att de ständigt osynliggörs, exkluderas och diskvalificeras när de försöker göra motstånd mot den hegemoniska synen på sexhandel.

”Diskussionen om frivillighet är en ganska märklig upplevelse för sexarbetare att försöka delta i. ”Ingen kan sagas sälja sex frivilligt, och säger du emot är du antingen inte representativ eller saknar insikt om att det är ett självskadebeteende.” Det diskvalificerar ju alla sexarbetare förutom de som håller med.– (Rose Alliance, 2014)

Citatet ovan är taget ur ett sammanhang där gruppen beskriver hur det är problematiskt att sexarbetare inte anses kunna ge sitt medgivande till försäljning av sex, dvs. antagandet om att försäljning av sex alltid är ett övergrepp¹⁰. Här bestrids denna ståndpunkt där det menas att sexarbetare är fullt kapabla till att skilja på medgivande och övergrepp. Kritiken i citatet riktas vidare mot den hegemoniska feminismens maktposition, där den kan avvärja motstånd och hot om sanning genom att formulera sexhandel på ett visst sätt. Återkommande i materialet

⁹ I detta menar författarna att kapitalistisk omstrukturering och framväxten av nya exploateringsformer globalt och i Sverige bidrar till normalisering av instabila och osäkra arbetskontrakt på marknaden (de los Reyes & Mulinari 2014: 108).

¹⁰ I citatet ovan används ordet frivillighet i sammanhanget dock på ett mindre nyanserat sätt än vad de två andra grupperna gör.

berättar grupperna om deras utanförskap och exkludering från feministiska samrörelser (Feminister För Solidaritet, 2016-03-02; Fuckförbundet, 2017-08-09; Rose Alliance, 2014). Enligt de los Reyes & Mulinari kan även osynliggörande förstås som en politisk handling, där den syftar till att upprätthålla rådande maktrelationer i samhället (de los Reyes & Mulinari 2005:93). Genom ett kritiskt feministiskt perspektiv kan den vita medelklassfeminismen kritiseras för att inte lyckas ta hänsyn till multipla upplevelser och förtryckarsystem, där definitionen istället tenderar att ytterligare stigmatisera och skuldbelägga de kvinnor som inte lyckas uppnå normen av en normal kvinnlighet. Diskurser och tal om sexarbete som något annorlunda från kroppslig arbetskraft bidrar både till att definiera normalt och onormalt beteende kring sexualitet och arbete i samhället, som subjekten ska självreglera sig efter (Scoular 2010:30,37). Det kan därför ses som rationellt för en nyliberal form av governmentality att sexarbete ska förstås som exploaterande och kommodifierande, då den dels legitimerar lagstiftningen och samtidigt definierar andra former av arbetsrelationer som normala, rätta och naturliga (jmf. de los Reyes & Mulinari 2005:43).

7.4 Motståndet

Som materialet visat ovan känner sig sexarbetargrupperna kontrollerade, straffade, osynliggjorda, stigmatiserade och skuldbelagda för att sälja sex. Foucault menar att ”...*där makt finns, finns motstånd*” (Foucault 2002:105) och det kanske just är här som sexarbetargruppers motstånd väcks då regleringens repressiva verkningar mot sexarbetare synliggörs. I sexarbetargruppers formulering av motstånd och krav på rättigheter framgår tre aktioner som går i linje med hur Scoular & O’Neill (2007) beskriver viktiga åtgärder för att förbättra sexarbetares situation och ställning i samhället. Dessa tre aktioner är *erkännande, rättigheter och omfördelning av materiella resurser* (Scoular & O’Neill 2007:775; Scoular 2010:37). Erkännande, kan tolkas som gruppernas problemformulering av att ständigt bli tystade och exkluderade, där deras tolkning och syn på sexhandel diskvalificeras, och där de kräver att bli erkända och tagna på allvar.

”En feminism som inte bryr sig om alla kvinnor och marginaliserade personer är inte en bra feminism. Den västerländska feministiska rörelsen har varit extremt dålig på att inkludera marginaliserade röster och erkänna sexarbetares viktiga kamp för rättvisa. Istället har många västerländska feminister aktivt deltagit i exkluderingen och förtrycket av sexarbetare. Vi måste aktivt arbeta mot denna tendens inom rörelsen.” – (Feminister För Solidaritet, websida)

I citatet förs en kritik mot en exkluderande feminism, samt uppmanas till erkännande av sexarbetares problemformulering och kamp för rättigheter. Detta kan förstås vara särskilt riktat

mot hur den hegemoniska feminismen exkluderat sexarbetares problemformulering där de antingen avfärdas som icke-representativa eller oförmögna att förstå sitt eget bästa. Återkommande i materialet framkommer uttalanden om att sexarbetare som är negativa till sexköpslagen i media många gånger anklagas för att vara en lobby för sexindustrin, att de drivs av liberala intressen och företräder sexköparens rättigheter (Feminister för Solidaritet 2016-03-02; Gemensamma 2016-10-20). Anklagelserna kan alla förstås som metoder för att upprätthålla hegemonin och makten om sanningen, vilka samtidigt bidrar till mer exkludering och osynliggörande av marginaliserade grupper som försöker göra motstånd. Ett erkännande av sexarbetargruppernas problemformulering skulle därför innebära en inkludering av sexarbetare i debatten, där de får vara med och påverka beslut som rör deras liv (O'Neill 2010:220). För sexarbetargrupperna framgår också hur begrepp och formulering är viktiga redskap för att kunna påverka diskursen, och betonar användningen av begreppet "sexarbete", för att deras specifika behov ska synliggöras.

"Att säga "sexarbete" hjälper till att synliggöra och lyfta fram sexarbete i den offentliga diskussionen, och avlägsnar stigmat som hänger ihop med termen "prostitution". När vi pratar om sexarbete öppnar det upp för en ny retorik och vi kan prata om självbestämmande och förbättrade arbetsvillkor. Det öppnar också upp för möjligheter att prata om arbetares rättigheter: rätten att arbeta säkert för alla arbetare; rätten att inte bli våldtagen, trakasserad eller diskriminerad; rätten att organisera sig med andra arbetare för att öka säkerheten; och rätten till värdighet och respekt." (Feminister För Solidaritet, websida)

Här menar grupperna att begreppet sexarbete ska ses i ljuset av att kunna synliggöra rättigheter och förbättrade arbetsvillkor, samt att kunna avlägsna stigmat som hänger samman med att sälja sex. Detta går även att se som ett direkt motstånd mot en nyliberal governmentality, då begreppet blir ett verktyg för att försöka ge sexarbetare tillgång till de välfärdsinsatser och skydd som staten har för övriga lönearbetare. Genom att prata om försäljning av sex i termer av ett arbete, synliggörs både den ekonomiska aspekten av handlingen, samt dess behov av skydd och rättigheter från en kapitalistisk marknad. Detta kan både förstås som ett *erkännande* för sexarbetare, men också en öppning för att kunna tala om åtgärder i form av *rättigheter*. Motståndargrupperna menar att den grundläggande förutsättning för *rättigheter* och *erkännande* därför är avkriminalisering av sexarbete, där deras villkor som arbetare kan synliggöras och där de befrias från våld och exploatering från den illegala marknaden.

"I nuläget har arbetare i sexindustrin få möjligheter att stärka sin rätt och sina villkor som arbetare. Vi står bakom full avkriminalisering för att möjliggöra ett förstärkande av dessa rättigheter. Genom att arbeta tillsammans kan vi uppnå förbättringar gällande säkrare

arbetsförhållanden precis som den internationella arbetarrörelsen åstadkommit för andra branscher.” (Fuckförbundet, hemsida)

I citatet synliggörs vikten av att gruppernas krav på avkriminalisering måste förstås som ett medel för att nå bättre arbetsvillkor, likt det arbetarrörelser har åstadkommit inom andra branscher. Det blir därför problematiskt att enbart se avkriminalisering som ett liberalt intresse, då det bortser från att en avkriminalisering öppnar möjligheter för löntagare att organisera sig mot den kapitalistiska marknadens exploatering (Beloso 2012:66). Betoningen på avkriminalisering och sexarbete som en fråga om arbetares rättigheter ställer grupperna även i relation till flera kvinnodominerade branschers exploaterade ställning på arbetsmarknaden.

”Vi höjer våra röster mot kvinnors alltmer prekära arbetssituation. Kvinnor världen över, inklusive sexarbetare, har arbeten som är sämre betalda och mer osäkra: de arbetar under exploaterande förhållanden – från kriminaliserat, säsongsbaserat eller temporärt arbete till hushållsarbete, flex- och visstidsarbete, till underentreprenörskap, att arbeta som frilansare eller som egenföretagare. Sexarbete har likheter med andra former av omsorgsarbete som främst associeras med kvinnor, ofta migrerande kvinnor eller kvinnor som rasifieras. Omsorgarbetare, såsom sexarbetare, har ofta inte samma rättigheter som arbetare inom mansdominerade yrken. Förespråkandet av sexarbetares rättigheter måste därför särskilt betona deras arbetarrättigheter samt uppmärksamma prekära arbetsförhållanden och exploatering inom sexindustrin, samt förespråka lagliga regelverk som ger makt till sexarbetare som arbetare.” (Feminister För Solidaritet, Manifest)

I citatet ovan synliggörs en tydlig kritik mot en fri marknad med bristande skydd mot kapitalistisk exploatering. Detta leder in på åtgärden om *omfördelning av materiella resurser* där det menas att förändring av sexarbetares utsatta position inte går att genomföra utan att betona det kapitalistiska systemets inneboende problem, dvs. exploateringen som pågår inom många kvinnodominerade yrken (Scoular 2010:38). Här ses instabila och exploaterande arbetsvillkor som en av orsakerna till att individer vänder sig till sexarbete. Som vi tidigare kunde se under rubrik 6.2 och 6.3 kan människors involvering i sexhandel ofta ses som ett resultat av obefintliga eller instabila arbetsvillkor, där den svenska regleringen av sexhandel kan förstås bidra till att normalisera och upprätthålla dessa. Tillsammans med betoningen på förbättrade arbetsvillkor inom alla kvinnodominerade branscher hänvisar grupperna även till omfördelning av resurser som rör socioekonomiska- och försäkringsmässiga skydd.

”As a collective invested in all women’s rights to social welfare, we acknowledge that many people who engage in sex work are single mothers and family providers, transgender women, unemployed people or people on low wages, homeless people and/or undocumented workers. We

find it completely unacceptable that policy makers promote increased criminalisation and policing of people belonging to such vulnerable groups. Instead, our collective advocates allocating government spending on affordable housing, access to health care, education and harm reduction measures. This would give people realistic alternatives to sex work as well as offering social protection and rights to people who continue to work within the sex industry.” (Feminister För Solidaritet, 2015-10-30)

Enligt citatet ovan ska omfördelning av materiella resurser även omfatta välfärd och försäkringsmässiga skydd, för att ge människor skydd och möjlighet till säkrare levnadsvillkor, vilket ses kunna öka individers möjlighet att lämna sexarbetet om de önskar. Kravet på omfördelning av materiella resurser utmanar den nyliberala ordningen genom att den tvingar staten att ta ansvar för skadande, exkluderande och exploaterande system, vilket utmanar målet att och låta individer självreglera till förmån för marknadsintressen. Vid summering av gruppernas förändringskrav, *erkännande*, *rättigheter* och *omfördelning av resurser* bidrar alla dessa till att flytta positionerna som upprätthåller ojämlika strukturer i samhället. Genom erkännande, utmanas rådande maktrelationer där en ny underklass får röst i debatten. Rättigheter bidrar vidare till skydd mot marknadens exploatering och statligt våld. Och omfördelning av materiella resurser i form av högre löner, bättre boendeanternativ och tillgänglig sjukvård utmanar nyliberalismens kärna, dvs. att marknaden ska styra principer för stat och samhälle (Lemke 2001:201). Utifrån detta kan gruppernas motstånd mot regleringen av sexhandel förstås som ett motstånd till en nyliberal form av governmentality, där rationaliteten och mentaliteten att försöka hålla individer ansvariga för sociala risker utmanas och ifrågasätts.

8. Diskussion och slutsats

Syftet med uppsatsen har varit att analysera kritik och problemformulering av lagar och diskurs kring sexhandel hos de tre sexarbetargrupperna. Genom att analysera sexarbetargruppernas beskrivningar har jag kommit fram till att regleringen kring sexhandel upplevs som skadlig och förtryckande. Utifrån gruppernas beskrivning kan regleringen av sexhandel förstås som makttekniker som stödjer en nyliberal form av governmentality där politiskt rationella tekniker används för att skifta fokus bort från de strukturella problem och förtryck som grupperna beskriver att de utsätts för.

För att besvara forskningsfrågan om hur sexarbetargrupperna beskriver och förstår sexarbete framkommer det i denna uppsats ett motstånd mot etablerade kunskaper och förståelser för

sexhandel, där de ifrågasätter hegemoniska förståelser för varför de säljer sex och vilken typ av stöd de är i behov av. I citaten framgår hur de är personer med många olika upplevelser av att sälja sex, där vissa tycker att det är okej och där vissa inte vill sälja sex. Återkommande i citaten skriver de om att sexarbetare hamnar mellan stolarna, i ett samhälle där de inte har jobb, bostad eller uppfyller kraven för bidrag och sjukersättning, där de jobbar skift, har låga löner eller inte uppfyller kraven av en ”ärlig försörjning” för att få stanna i landet. De beskriver också hur de möter en feminism som inte erkänner deras behov, som omformulerar och misskrediterar deras röster. Istället menas att regleringen och hjälpen som erbjuds försvårar deras liv, och indirekt kriminaliserar dem för att de ska anpassa sig till rollen som offer. I citaten framgår en reglering mot sexarbetare som delvis kan uppfattas som förtryckande, där deras miljö blivit mer riskfylld och farlig, där de inte kan screena kunder eller träffa dem på säkra platser, där de känner sig jagade och övervakade av polis och där migranter riskerar att deporteras. Som sexarbetare tvingas de operera på en illegal marknad när de säljer sex, utan tillgång till adekvat hjälp eller skydd mot våld och exploatering. Denna indirekta kriminalisering kallas i många studier för paradoxen om ”*law in book and law in action*”, där den svenska modellens uttalade målsättning om att skydda och hjälpa personer som säljer sex, har bidragit till användningen av kontrolltekniker som i praktiken innebär mer risk och fara för sexarbetare (Jahnsen & Skilbrei 2018; 2015; Levy 2014; Scoular 2010; Skilbrei & Holmström 2011; Vuolajärvi 2018).

Kritiken som grupperna riktar mot regleringen synliggör krav på förändring och vilka viktiga åtgärder som grupperna menar krävs för att hjälpa sexarbetare. De åtgärder som grupperna lyfter går i linje med dem tre åtgärder som även Scoular och O’Neill (2007) lyfter i sina studier, *erkännande, rättigheter och omfördelning av materiella resurser*, vilka också starkt relaterar till ett materiellt perspektiv där kapitalism och flera förtryckarsystem utmanas och ifrågasätts (Beloso 2012; Cruz 2013, 2018). Genomgående förhåller sig grupperna till den sociala och ekonomiska kontext som sexarbetare befinner sig i, där de menar att kravet på att sluta sexarbeta inte är ett realistiskt alternativ då vi lever under kapitalism. Det bör dock påpekas att de tre grupperna som har studerats inte är homogena. Det har exempelvis i materialet framgått att Rose Alliance inte lika ofta eller tydligt relaterat sina ståndpunkter till ett materialistiskt perspektiv som de andra två grupperna har gjort.

När det kommer till forskningsfrågan om hur maktutövning synliggörs i gruppernas problemformulering av regleringen kring sexhandel, framträder i denna uppsats en förståelse

för maktutövning som en form av tekniker som stödjer en nyliberal form av governmentality. Genom att grupperna gör motstånd mot rådande diskurser synliggörs andra ”sanningar” och verkligheter som vi ovan sett, som strider mot och utmanar regleringens uttalade feministiska syfte. Genom detta motstånd och alternativa sanningar kan politiska rationaliteter synliggöras, där makttekniker och diskurser används för att styra subjekt.

Regleringens utformning kräver att sexarbetare slutar sälja sex, där de motiveras med hjälp av rehabilitering, men straffas genom att de själva behöver hantera riskerna av att sälja sex på en illegal marknad. Detta kan förstås som en disciplinering, där de genom olika tekniker uppmuntras och hotas till att förstå sig själva som offer för sexköpare och hallickar, och självreglera genom att sluta sälja sex, rehabiliteras och återinträda på den formella marknaden (Scoular 2010:33; jmf. Lilja & Vinthagen 2014:114). Det kanske just är här som sexköpslagen trots sina delvis repressiva verkningar kan förstås som produktiv, där den genom diskurs definierar sexhandel som ett moraliskt problem som väcker känslor och avsky hos befolkningen, och där krav på statligt ingripande höjs. Lagen blir på så sätt ett medel som stärker normen, och fungerar som en normbildande teknik för att styra subjekten (Aalberts 2012:138). Den hegemoniska feminismens formulering och definition av sexhandel bidrar till att legitimera de makttekniker som används för att disciplinera sexarbetare. Genom att staten kan gå in under den feministiska manteln av ”saving and caring” (Vuolajärvi 2018) legitimeras dess delvis osynligt repressiva, men i längden produktiva och disciplinerande makttekniker för att kontrollera en oproduktiv underklass. Den nyliberala formen av governmentalitys ambition är att marknaden ska kunna forma och organisera principer för stat och samhälle (Lemke 2001:200). För detta krävs att sociala problem definieras som individers problem som staten inte kan eller behöver ta ansvar för. I detta fall blir sexköpare, hallickar och människohandlare det sociala problem som ska kriminaliseras och straffas, istället för att erkänna problemen som grupperna beskriver är de verkliga förtryckarsystem som drivit dem till sexarbete. Genom detta kan sexköpslagen och kringliggande reglering av sexhandel förstås som en maktteknik som stödjer en nyliberal form av governmentality, där sociala problem definieras som moraliska problem som rör grupper och individers beteende, istället för att definieras som problem som handlar om välfärd, ekonomisk struktur och landsgränser.

Denna uppsats har kommit fram till komplexa och mångtydiga slutsatser om sexarbete och reglering. Hur ska vi egentligen förstå grupperna som kritiserar regleringen av sexhandel? En avkriminalisering stödjer ju också en nyliberal ordning där individer självreglerar? Ja, skulle

jag svara på den frågan. Men som Cruz (2013) har visat i sina studier finns det olika grunder till att förespråka avkriminalisering, där det materiella perspektivet menar att frågor om sexarbetares rättigheter inte går att separera från frågor om välfärdsstat, marknad, medborgarskap och gränspolitik som anses vara bärande strukturer för kvinnors svåra levnadsförhållanden. Här framstår avkriminalisering som ett instrument för att ge både sexarbetare och arbetare generellt mer makt och rättigheter som skyddar dem mot marknadskrafter, exploatering och våld, vilket sexarbetare i Sverige idag står utan. Motståndet mot regleringen av sexhandel förstås därmed i materialet som en kritik mot en välfärd och marknad som sexarbetargrupperna upplever inte fungerar, där de beskriver en struktur som försätter dem i prekära situationer och driver dem in i sexarbete. Så länge kriminalisering av enskilda individer används som lösning på sociala problem, osynliggörs statens roll i skapandet av dessa problem. En sådan analys missar att som marxistiska feminister menar, sätta klass i kärnan av analysen, där det kapitalistiska samhällets grundbultar och struktur utmanas (Beloso 2013; Cruz 2013, 2018).

Uppsatsen har lyckats belysa hur kritik och motstånd mot sexköpslagen och dess reglering kring sexhandel kan förstås utifrån kritisk feminism och teorier om makttekniker. Detta har bidragit till en nyansering av diskussionen kring sexhandel om hur både motstånd och reglering kan förstås. Perspektiv och teori om governmentality och kritisk feminism har hjälpt till att belysa hur sexarbetargrupper i Sverige kan förstås, där deras kamp för sexarbetares rättigheter och motstånd mot diskurs och reglering kan ge nya insikter för policybeslut. Dock bör här förtydligas att det ligger bortom denna studies möjlighet att kunna diskutera huruvida avkriminalisering är ett realistiskt alternativ för Sverige, och vilka möjliga konsekvenser en sådan avkriminalisering skulle innebära. Fler studier behövs för att undersöka vilka för- och nackdelar olika regleringssystem har för personer som säljer sex i olika välfärdskontexter. Inkluderingen av subversiva röster i debatten kan dock bidra till att nyansera och utmana hegemoniska idéer om sexhandel, som öppnar upp för analyser som rör sig bortom dikotomierna om sexarbete som en form av mäns våld mot kvinnor eller som en sexuell frigörelse (Sanders m.fl. 2009; Scoular 2004).

8.1 Studiens begränsningar och framtida forskning

I uppsatsen har det framgått att det finns vissa skillnader mellan grupperna i hur de beskriver och resonerar kring sexarbete och problemen kring lagstiftning. Dokumenten representerar även grupperna på ett oproportionerligt sätt, där jag inte kunnat finna lika många texter från

Rose Alliance som jag har gjort från de andra två grupperna. Detta har gjort att det främst är Fuckförbundets och Feminister För Solidaritets problembilder som framgått i studien. Skillnader mellan dessa grupper ha legat bortom denna studies tidsram och möjlighet att analysera, men framtida forskning hade med fördel kunnat analyserat dessa för att få en djupare förståelse för sexarbetargrupperns olika problembilder och ideologier.

När det kommer till teoretiskt val har användningen av governmentality inte heller varit helt problemfritt, då denna typ av teori i vanliga fall ägnar sig åt analys av policydokument. Istället har jag tvingats ta en omväg och analyserat en motståndsdiskurs, och genom detta motstånd synliggöra maktutövningen. Föreliggande studie kan ge kunskap och förståelse för hur konsekvenser som grupperna beskriver kan uppfattas *stödja* nyliberala rationaliteter, men studien säger mindre *om* och *hur* nyliberala marknadsmotiv kan förstås. Framtida forskning skulle därför kunna undersöka hur regleringen ser ut i Sverige idag. Hur ser handlingsplaner och "exitprogram" ut? Hur arbetar polisen, vilka befogenheter har de? Samt hur arbetar socialtjänsten med människor som säljer sex? Och vilka hinder och problem ser vi i dagens välfärd, arbetsmarknad och gränspolitik? I dessa studier skulle materialet istället kunna bestå av policydokument där fokus ligger på hur och om implementering av regleringssystem kan förstås utifrån nyliberala rationaliteter.

9. Litteraturförteckning

Aalberts, Tanja E. (2012). *Constructing sovereignty between politics and law*. London: Routledge

Aspers, Patrik. (2011). *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber.2

Beloso, Brooke Meredith (2012). Sex, Work, and the Feminist Erasure of Class. *Signs: Journal of Women in Culture & Society*. Vol 38, no 1, pp. 47 – 70.

Bergström, Göran. & Boréus, Kristina. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Cruz, Katie (2013). Unmanageable Work, (Un)liveable Lives: The UK Sex Industry, Labour Rights and the Welfare State. *Social & Legal Studies*. Vol 22, issue 4, pp. 465-488.

Cruz, Katie (2018). Beyond Liberalism: Marxist Feminism, Migrant Sex Work, and Labour Unfreedom. *Feminist Legal Studies*. Vol 26, issue 1, pp. 65-92.

De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. 1. uppl. Malmö: Liber

Emerson, RM., Fretz, RI. & Shaw, LL. (2011). *Writing ethnographic field notes*. Chicago: The University of Chicago Press.2

Foucault, Michel. (1993). *Diskursens ordning*: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion.

Foucault, Michel (2002). *Sexualitetens historia. Bd 1, Viljan att veta*. [Ny utg.] Göteborg: Daidalos

Foucault, Michel. (2003). *Övervakning och straff*. 4. Uppl. Lund: Arkivförlag

Gemzøe, Lena (2014). *Feminism*. 2., [uppdaterade] uppl. Stockholm: Bilda

Gordon, Graham. (1991). Governmental rationality: an introduction. I: Foucault, Michel, Burchell, Graham, Gordon, Colin & Miller, Peter (red.). *The Foucault effect: studies in governmentality : with two lectures by and an interview with Michel Foucault*. Chicago: Univ. of Chicago Press

Graneheim, Ulla & Lundman, Berit (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, no. 2. p. 105

Hedlund, Amanda. (2016). *Den statliga framställningen av sexköpslagen*. Kandidatuppsats. Stockholm: Stockholms universitet. Kriminologiska institutionen.

Hubbard Phil, Matthews, Roger & Scoular Jane (2008): Regulating sex work in the EU: prostitute women and the new spaces of exclusion. *Gender, Place and Culture, A Journal of Feminist Geography*. Vol. 15, No. 2, April 2008, 137–152.

Holmström, Charlotta, & Skilbrei, May-Len (2008). *Prostitution in the Nordic Countries*. Conference report, Stockholm, October 16-17.

Holmström, Charlotta. (2015). *Förbud mot köp av sexuell tjänst i Sverige - en kunskapsöversikt om avsedda effekter och oavsedda konsekvenser*. Kunskapsunderlag inför RFSUs kongress i juni 2015.

Holstein, JA. & Gubrium, JF. (1995). *The active interview. Qualitative research methods* Volum 37. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.2

Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*. Vol 15, Issue 9, November 1, 2005. pp. 1277 – 1288

Jahnsen, Synnøve & Skilbrei, May-Len (2018). Leaving No Stone Unturned: The Borders and Orders of Transnational Prostitution. *The British Journal of Criminology*, Volume 58, Issue 2, 15 February 2018, pp. 255–272.

Kulick, Don (2003). Sex in the New Europe: The Criminalization of Clients and Swedish Fear of Penetration. *Anthropological Theory*. Vol 3, Issue 2, pp. 199 – 218.

Lemke, Thomas (2001). ” The birth of bio-politics”: Michel Foucault’s lecture at the Collège de France on neo-liberal governmentality. *Economy and Society*. Volume 30, Number 2. May 2001. Pp. 190-207.

Levy, Jay (2014). *Criminalising the Purchase of Sex: Lessons From Sweden*, London, Routledge.

Lilja, Mona & Vinthagen, Stellan (2014). Sovereign power, disciplinary power and biopower: resisting what power with what resistance? *Journal of Political Power*, 7:1, 107-126, DOI: 10.1080/2158379X.2014.889403

Lopez-Embury, Susan, & Sanders, Teela. (2009). Sex Workers, Labour Rights and Unionization. I: Sanders, Teela, O'Neill, Maggie, & Pitcher, Jane. *Prostitution: sex work, policy and politics*. London: SAGE

O'Neill, Maggie (2010). Cultural Criminology and Sex Work: Resisting Regulation through Radical Democracy and Participatory Action Research. *Journal of Law and Society*. Volume 37. March 2010, pp. 210-232

Sanders, Teela., O'Neill, Maggie. & Pitcher, Jane. (2009). *Prostitution: sex work, policy and politics*. London: SAGE

Scoular, Jane. (2004). The 'subject' of prostitution: Interpreting the discursive, symbolic and material position of sex/work in feminist theory. *Feminist Theory*. Vol 5, Issue 3, 1 December 2004. 343 - 355

Scoular, Jane & O'Neill, Maggie (2007). Regulating Prostitution: Social Inclusion, Responsibilization and the Politics of Prostitution Reform, *The British Journal of Criminology*, Volume 47, Issue 5, 1 September 2007, pp. 764–778,

Scoular, Jane. (2010). What's law got to do with it? How and why law matters in the regulation of sex work. *Journal of Law and Society*. Volume 37. March 2010. pp. 12-39.

Skilbrei, May-Len & Holmström, Charlotta (2011). Is There a Nordic Prostitution Regime? *Crime and Justice*. Vol. 40, No. 1, Crime and Justice in Scandinavia. August 2011, pp. 479-517

Siring, Annelie. (2008). Sexhandel, sexköpslagstiftning och myndighetsförståelse. Ett svenskt exempel. I: Charlotta Holmström & May-Len Skilbrei (red.). *Prostitution i norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Svanström, Yvonne. (2006). Prostitution in Sweden: Debates and policies 1980 – 2004. I: Gangoli, Geetanjali & Westmarland, Nicole (red.). *International approaches to prostitution*. Bristol: The Policy Press

Vuolajärvi, Niina. (2018). Governing in the Name of Caring – The Nordic Model of Prostitution and it's punitive consequences for migrants who sell sex. Forthcoming in *Sexuality Research and Social Policy*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13178-018-0338-9>

Winther Jørgensen, Marianne. & Phillips, Louise. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

9.1 Övrig litteratur

Länsstyrelsen i Stockholm. (2014). Rapport 2015:10. *Prostitutionen i Sverige 2014. En omfattningskartläggning*.

Polismyndigheten/Noa (2017). *Människohandel för sexuella och andra ändamål – Lägesrapport 18*.

SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*.

9.1.1 Internetlänkar

Amnesty International (2016). *Amnesty International policy on state obligations to respect, protect and fulfil the human rights of sexworkers*. Pol 30/4062/2016.

URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/pol30/4062/2016/en/> (Hämtad: 2018-05-14)

ETC (2017). "Hbtq-rörelsen utnyttjas av sexköpslobbyn"

URL: <https://www.etc.se/inrikes/hbtq-rorelsen-utnyttjas-av-sexkopslobbyn> (Hämtad: 2018-05-14)

Human Rights Watch (2014). *World report 2014*.

URL: https://www.hrw.org/sites/default/files/wr2014_web_0.pdf (Hämtad: 2018-05-14)

Sveriges Kvinnolobby (2015). *Slutreplik: Svårt att ta RFSU:s tal om stöd på allvar*.

URL: <http://sverigeskvinnolobby.se/blog/slutreplik-svart-att-ta-rfsus-tal-om-stod-pa-allvar> (Hämtad: 2018-05-14)

UNAIDS (2012). *UNAIDS Guidance Note on HIV and sex work*; UNAIDS / 09.09E. WHO Library Cataloguing in Publication Data.

URL: http://www.unaids.org/sites/default/files/sub_landing/files/JC2306_UNAIDS-guidance-note-HIV-sex-work_en.pdf (Hämtad: 2018-05-14)

UN Women (2016). *EGM/WEE/Report. Report of the Expert Group Meeting on the CSW 61 Priority Theme: Women's Economic Empowerment in the Changing World of Work*.

URL: <http://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/61/egm/csw61%20egm%20report%20-%20final.pdf?la=en&vs=439> (Hämtad: 2018-05-14)

World Health Organization (2012). *HIV/AIDS programme. Prevention and treatment of hiv and other sexually transmitted infections for sex workers in low- and middle-income countries. Recommendations for a public health approach*. WHO Library Cataloguing in Publication Data.

URL: http://www.who.int/hiv/pub/guidelines/sex_worker/en/ (Hämtad: 2018-05-14)

9.2 Bilagor

Bilaga 1.

Tabell över dokument/artiklar som utgör materialet i studien. Datumet beskriver vilket datum som dokument/artikel är publicerad. I vissa fall är dock publiceringsdatum okänt.

Grupp	Typ av dokument	Datum
Rose Alliance (5)	Artikel publicerad i Tidningen syre skriven av representant	2014
	Briefing paper om den svenska modellen	2011-06-10
	Information om organisationen på deras hemsida	
	Submission till UN Women	2016-10-15

Öppet brev till Islands representanter för UN HLM om HIV 2016-05-26

Fuckförbundet (8)

Artikel publicerad i Aftonbladet skriven av representant	2017-08-14
Artikel publicerad i ETC	2017-08-09
Artikel publicerad i QX intervjuad representant	2017-08-03
Artikel publicerad i Sörmlands Nyheter intervjuad representant	2018-01-23
Artikel publicerad i Sveriges radio intervjuad representant	2017-08-08
Artikel publicerad i VLT	2017-07-25
Information om föreningen på deras hemsida	
Öppet brev till svenska Jämställdhetsmyndigheten	2018-03-02

Feminister För Solidaritet (12)

Artikel publicerad i ETC	2015-08-14
Artikel publicerad i Ottar skriven av representant	2016-03-02
Artikel publicerad i Pion-Norge skriven av representant	2017-07-27
Feministiskt manifest till stöd för sexarbetares rättigheter	
Information om kollektivet på deras websida	
Submission till the UK Home Affairs Select Committee Prostitution Inquiry	2016-02
Submission till UN Women	2016-10-30
Yttrande/blogginlägg	2016-11-06
Yttrande/blogginlägg	2016-11-20
Yttrande/blogginlägg	2016-12-01
Yttrande/blogginlägg	2016-12-16
Yttrande/blogginlägg	2016-12-17

Gemensamma (3)

Artikel publicerad i Aftonbladet	2017-12-02
Artikel publicerad i Aftonbladet	2017-12-11
Artikel publicerad i Dagens Arena	2016-10-20